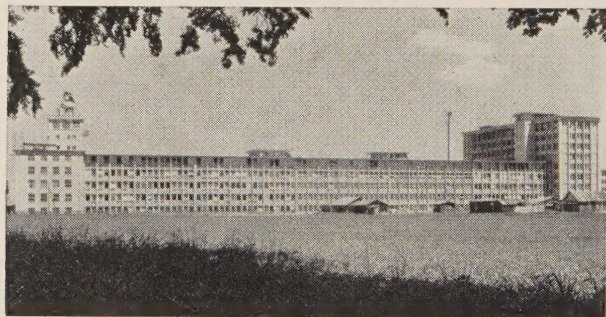

AA 6 1956 BYGGMÄSTAREN
arkitektur

SOUNDEX

— den obrännbara plattan
för akustik och ventilation

SIEMENS-koncernens anläggningar i München, där 34 000 m² SOUNDEX-tak monterats

flera starka skäl att välja SOUNDEX

- Obrännbar konstruktion
- Separata hål för luft och ljud
- Exakthet i mått och vinklar
- Vacker, färdigbehandlad yta
- Tvättbart utförande
- Sveriges mest sålda akustikplatta

SOUNDEX monteras just nu hos:

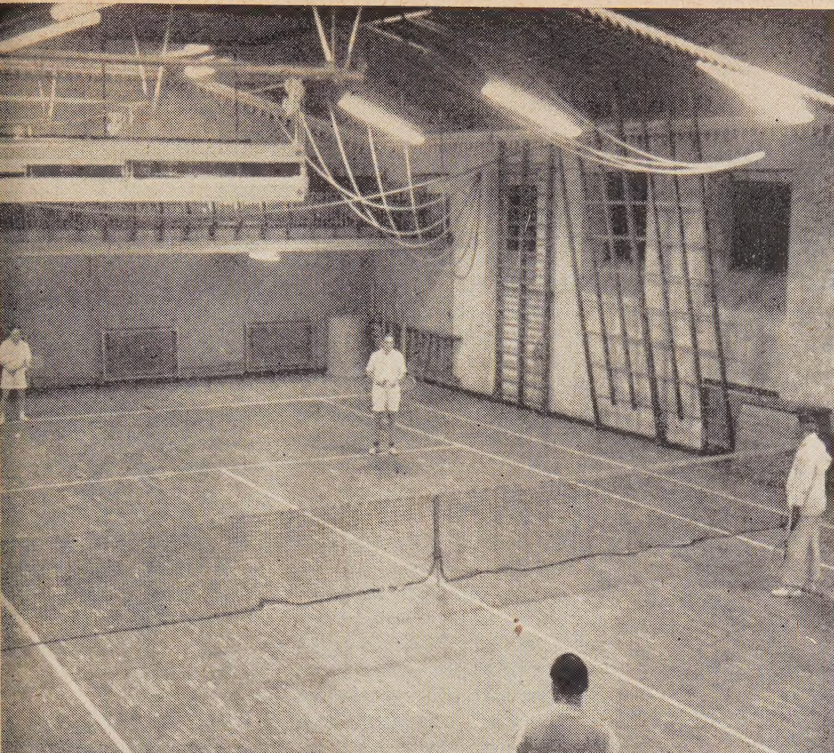
AB Skandinaviska Banken,	Trollhättan
Restaurangen Jägersro,	Malmö
Sydsvenska Dagbladet,	Malmö
Uddevalla Sparbank,	Uddevalla
Läroverket,	Karlskoga
Medborgarhus,	Veda
Uppsala Läns Träningsverkstad,	Uppsala

ZERO

AKTIEBOLAG

Huvudkontor: St. Nygatan 38 Tel. 232705 • Postbox: Stockholm
Avdelningskontor i Malmö och Gävle • Licenstillverkning i Australien
Beneluxländerna, Danmark, Finland, Frankrike, Norge, Italien, Spanien
och Mexiko • Egen tillverkning i Tyskland och Schweiz

Gymnastiksal, Kävlinge

*TARKETT-plattor lagda på gammalt undergolv,
som belagts med hård Masonite. (Januari 1951)*

Idrottshall, Halmstad

*TARKETT-plattor lagda direkt på Tvärlamellbräder,
vilka vilar på en fjädrande specialkonstruktion. (Juli 1955)*

IDEALGOLVET

för gymnastik — handboll — tennis
— badminton — m m

underhållsfritt

permanenta linjer i samma material
som golvet

slitstarkt

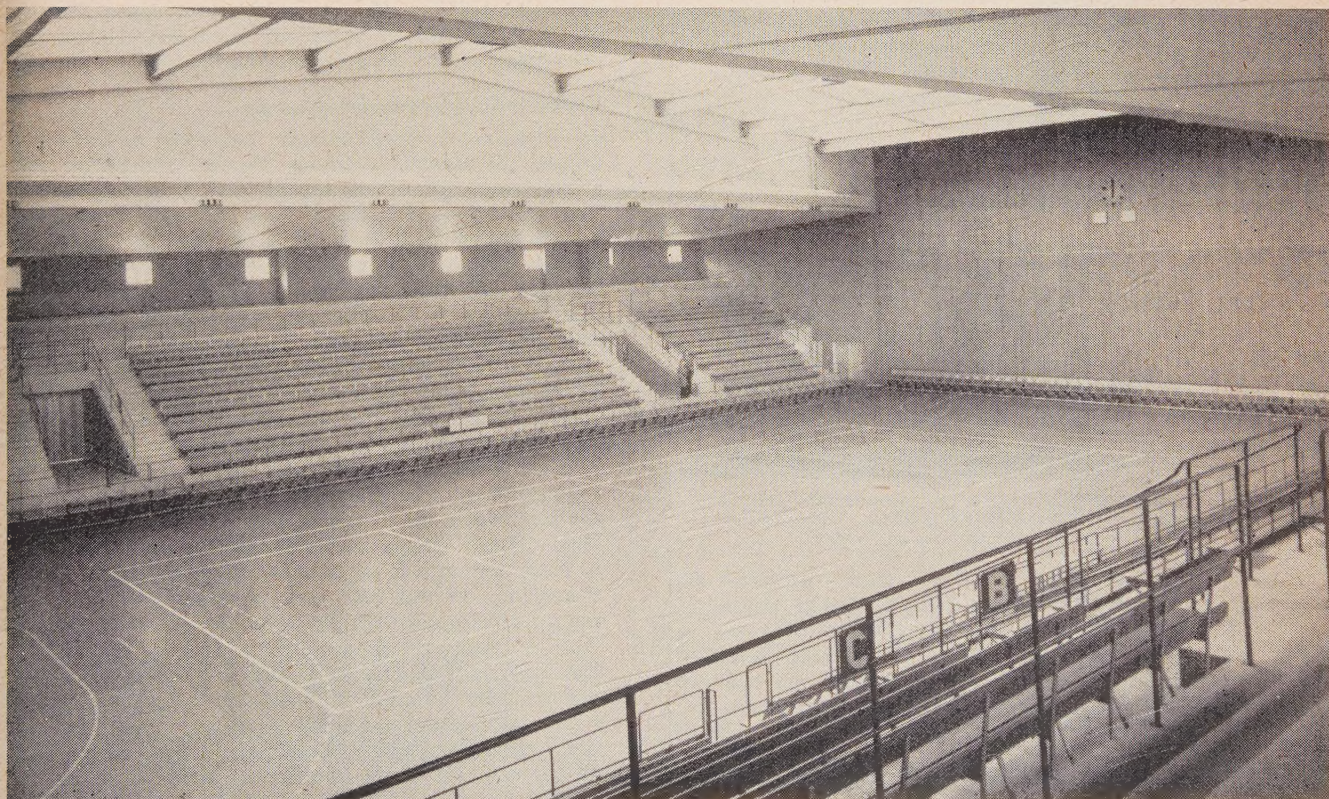
kan utan skyddsbeklädnad användas
för möten, utställningar, dans

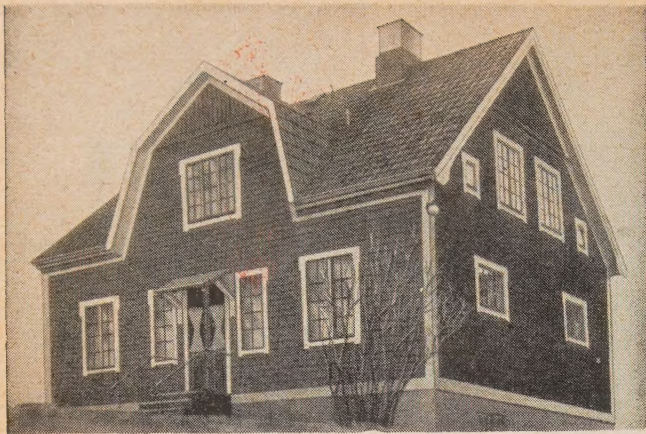
ekonomiskt

fjädrande specialkonstruktion utan
patentavgifter

Aktiebolaget Svensk
GOLVINDUSTRI

STOCKHOLM Kungsgatan 32 Tel. 23 21 60
MALMÖ Rundelsgatan 14 Tel. 717 76

"MASONITE är nummer ett"

säger byggnadsförman E. Haglund

AB Smålägenheter i Nyköping har genomgående valt MASONITE vid reparation av sina fastigheter. Byggnadsförman E. Haglund, ansvarig för samtliga renoveringar, har stor erfarenhet och sakkunskap vid val av material, som för att uppväga de dryga arbetskostnaderna stoppar mot slitage och kräver ett minimum av underhåll. Han vet därför vad han talar om när han ger MASONITE ett mycket högt betyg.

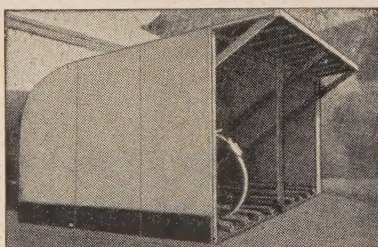

Trappuppgångens väggar och tak är renoverade med MASONITE.

Elverkets maskinmästarbostad tillhör de fastigheter där interiören gjorts dragfri och ombonat hemtrevlig med MASONITE. I förstugan och trappuppgången är väggar och tak klädda med MASONITE, som sedan målats. Det hårda slitaget på uppgångens väggar har gjort det motståndskraftiga MASONITE speciellt idealiskt för ändamålet.

Till väggarna och taket i köket har MASONITE använts, likaså på golvet, där plattorna bildar ett utmärkt underlag för korkmattan.

För reparation och nybyggnad är MASONITE det rätta materialet, lättarbetat och efter ytbe-

Trots 6 år i våta och växlande väderlek är det MASONITE-klädda cykelstallet fortfarande lika väl bibehållet.

handling praktiskt taget outslitligt. MASONITE är lagligen skyddat genom registrering som varumärke nr. 66550 och 46585. Att obehörigen använda ordet MASONITE eller benämning som kan förväxlas därmed, innebär intrång i varumärkesrätten och beivras.

P. WIKSTRÖM J:or, Stallgatan 3, Stockholm C.
Tel. 10 99 25

ARKITEKTERNA OCH SKÖNHETEN

Sakrevisionen har givit upp ett rytande: posten bygger för fint. En diskfront av guldmosaik som kostat tjugotre tusen kronor skulle kostat fem tusen om man använt polerad marmor. En dricksfontän gick på 700 kr trots att det fanns en som var villig spruta vatten för endast 150 kr.

Flera tidningar har skyndat sig att instämma i kritiken. Svenska Dagbladet försäkrar i några kostliga formuleringar, som förtjänar att räddas till eftervärlden, att vårt förtroende för postens ingalunda skulle vara mindre om denna avstod från guldmosaiker. »Sunda förnuftet säger», förklarar tidningen, »att allmänheten kommer att utnyttja posten precis i den utsträckning den behöver vare sig lokalernas exteriör, interiör och inredning är enkel eller påkostad.» Det är kärnord för våra arkitekter att begrunda. Det är likgiltigt hur våra offentliga lokaler ser ut. Gäller det posthus, begär vi endast att disken avdelar lokalen på ett ändamålsenligt sätt och att den inte är så låg att vi snubblar över den och inte heller så hög att vi inte når upp med våra postanvisningar.

Men tänk om någon kom på den tanken att räkna arkitekturen till de sköna konsterna! Tänk om det spelar en roll för vår trivsel i samhället att de lokaler vi besöker är vackra och äger harmoniska proportioner! Det kan väl aldrig vara så att takhöjden har något att göra med ett rums skönhet! Skulle rent av materialets art och färg i golv, väggar och diskar ha någon betydelse! Otänkbart! Sakrevisionen och Svenska Dagbladet vet bättre. En arkitekt är naturligtvis ingen konstnär – en ritare på sin höjd.

I vårt land har vi hållit på länge efter denna modell: Först bygger vi billigt och fult och ändamålsenligt. Sedan tänker vi: Något måste ändå offras också åt skönheten. Sätt en tavla på den garanterat billiga oljefärgsväggen. Ställ en staty på den alltför trånga gården och en statyett på den enkla diskskivan. Då vet alla människor att konsten fått sitt, att vi är ett kulturfolk. Då leker skönheten under det låga taket. Då kan barnen fröjda sig åt en äkta handmålad oljefärgstavla i det fulla skolrummet och den betryckta skattebetalaren i det hopklämda posthuset svalka sig inför en signerad etsning. Arkitekterna göra sig ej besvär. Konst är något man slänger in i ugnen sedan huset är färdigbakat. Min uppriktiga hyllning till herrarna i sakrevisionen. De är på ett underbart sätt samstämda med den folkhemiska opinionen.

Olof Lagercrantz i »DN 24/4 1956»

Kommunala byggnadsentreprenader

Av Svenska teknologföreningen har under år 1954 till allmänt begagnande utfärdats tryckta typkontrakt för entreprenader inom husbyggnads- samt väg- och vattenbyggnadsfacken. Formulären äro betecknade Svenska Teknologföreningens formulär nr 9 och 10. Det förstnämnda är avsett att utgöra själva kontraktshandlingen och det sistnämnda upptager – liksom sin föregångare »formulär nr 4» – allmänna bestämmelser, dvs. generella kontraktsvillkor (nedan kallade AB).

Genom formulärens tillkomst har ett stort och viktigt kodifikationsarbete utförts. I själva verket kunna de juridiska mallar, som i AB uppställts för en av vårt lands viktigaste produktionsgrenar, sägas på sätt och vis utgöra en motsvarighet till en sådan central lagstiftning som köplagen är på handels område. En kodifikation på privat väg, avsedd att avväga de intresse motsättningar, som alltid måste föreligga mellan beställare och entreprenör, är i och för sig icke någon ideallösning. Man kunde väl ifrågasätta, om det icke varit riktigare och bättre att reglera rättsförhållandet genom en dispositiv lagstiftning just i enlighet med köplagen. Men av flera anledningar har byggnadsproduktionen i vårt land kommit utanför den reguljära juridiska bedömningen. Någon rättspraxis i form av domstolsprejudikat föreligger som bekant endast i ringa utsträckning på detta område, vilket sammanhänger med det kända förhållandet att tvisterna mellan beställare och entreprenörer i regel gå till skiljedom.

(Utdrag ur vice stadsjurist E G Westmans artikel i Svenska Stadsförbundets Tidskrift nr 7, 1955.)

Nya särtryck

STOCKHOLMS STRUKTUR

Av Sven Markelius

Redogörelse för Stockholms utbyggnad före och efter sista världskriget samthuvudlinjerna för stadens fortsatta utbyggnad.

28 sidor + 3 utvikskartor i färg

(särtryck av Byggmästaren nr A3 1956)

kr. 5:—

VÄLLINGBY CENTRUM

Vällingby centrum med centrumbyggnaden och tunnelbanestationen samt nya affärshus vid Klara kyrka. 20 sidor

(särtryck av Byggmästaren nr A4 1956)

kr. 3:—

Dessa häften är lämpliga som gåvor till utländska vänner.

Sändes portofritt om likvid insättes

på vårt postgiro nr 3124

BYGGMÄSTARENS FÖRLAG

Kungsgatan 32, Stockholm C

A6 1956 BYGGMÄSTAREN arkitektur

Organ för Stockholms Byggnadsförening och Svenska Arkitektföreningen, avd. av Svenska Teknologföreningen.

Adress: Byggmästaren, Kungsgatan 32, Stockholm. Tel. 23 31 05. Postgiro 3124.

Redaktörer: Civilingenjör SVR Börge Algers och arkitekt SAR Erik Thelaus. Redaktionssekreterare: Arkitekt SAR Hillevi Svedberg.

Redaktionskommitté: Arkitekt SAR Hans Asplund, civilingenjör SVR Lenart Backmark, arkitekt SAR Haqvin Carlheim-Gyllensköld, civilingenjör SVR Sture Haag, arkitekt SAR Leif Reinius och civilingenjör SVR Georg Schackne. Redaktionsombud: Dir. Victor Bährner och länsarkitekt Ebbe Borg, Malmö, samt arkitekterna SAR Gunnar Hoving och Per-Olof Klang, Göteborg.

Ansvarig utgivare: Arkitekt SAR Moje Bergström. I tidskriften gjorda uttalanden står för författarnas räkning och är endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utger tidskriften.

Byggmästaren utkommer med 24 nummer om året. 12 nummer behandlar arkitektur och 12 nummer byggnadsteknik.

Prenumerationspriser för helår (gällande från den 1/7 1956):	Sverige		
	Danmark	Finland	Övriga utlandet
	Norge		
Endast lösnummer upplaga A + B (24 nummer)	40:—	50:—	50:—
Endast lösnummer upplaga A (12 nummer) Arkitektur	30:—	40:—	40:—
Endast lösnummer upplaga B (12 nummer) Byggnadsteknik	30:—	40:—	40:—
Lösnummer + klotband upplaga A + B	60:—	70:—	70:—
Lösnummer + hfr. band upplaga A + B	70:—	80:—	80:—

För halvårsprenumeration (endast lösnummerupplagorna) gäller hälften av årspriset med tillägg av kr 3:—.

35 ÅRGÅNGEN

INNEHÅLL

5 JUNI 1956

DK 726.6 (485 Uppsala); 72.025.4

Uppsala Domkyrkas restaurering. Byggmästaren 35 (1956) nr A 6, sid. 117–121

Det betänkande rörande Uppsala Domkyrkas restaurering som framlagts av de restaureringssakkunniga granskas och kommenteras av professor Sven-Ivar Lind, fil. lic. Göran Lindahl och arkitekt SAR Leif Reinius. Inläggen illustreras med ritningar, perspektiv och modellfotografier

DK 725.821 (436 Wien)

BOLTENSTERN, ERICH: Wienoperans återuppbyggnad. Byggmästaren 35 (1956) nr A 6, sid. 122–124

Redogörelse för återuppbyggnaden av Wiens Statsopera, vilken förstördes i krigets slutskede under ett bombanfall. Större delen av de kvarstående yttermurarna har bibehållits. Illustrerad med plan och fotografier

DK 725.83 (485 Halmstad)

HEDSTRÖM, GÖSTA: Teater och Folkets Hus i Halmstad. Byggmästaren 35 (1956) nr A 6, sid. 125–128

Byggnaden innehåller bl. a. teatersalong med 950 platser, en biograf, barservering samt kontorslokaler. Den fullbordades 1954. Illustrerad med ritningar och fotografier

DK 725.84 (485 Halmstad)

PAULSON, SVANTE: Sporthall i Halmstad. Byggmästaren 35 (1956) nr A 6, sid. 129–132

Presentation av den nya sporthallen i Halmstad. Byggnaden som uppfyller hela den tillgängliga tomten, har yttermätten 45×45 m. Den innehåller flera hallar, den största för 2 400 åskådare. Illustrerad med ritningar och fotografier

DK 725.84 (485 Eskilstuna)

LETTSTRÖM, GUSTAF: Sporthall i Eskilstuna. Byggmästaren 35 (1956) nr A 6, sid. 133–136

Sporthallen är den första inomhusanläggning för idrott som byggts efter kriget. Den största hallen rymmer normalt 2 600 personer. Illustrerad med ritningar och fotografier

nehållet i

5 1956 BYGGMÄSTAREN byggnadsteknik

följande:

QUIST, INGEMAR: Elementbyggda flerfamiljshus

En inbjudan att nydانا

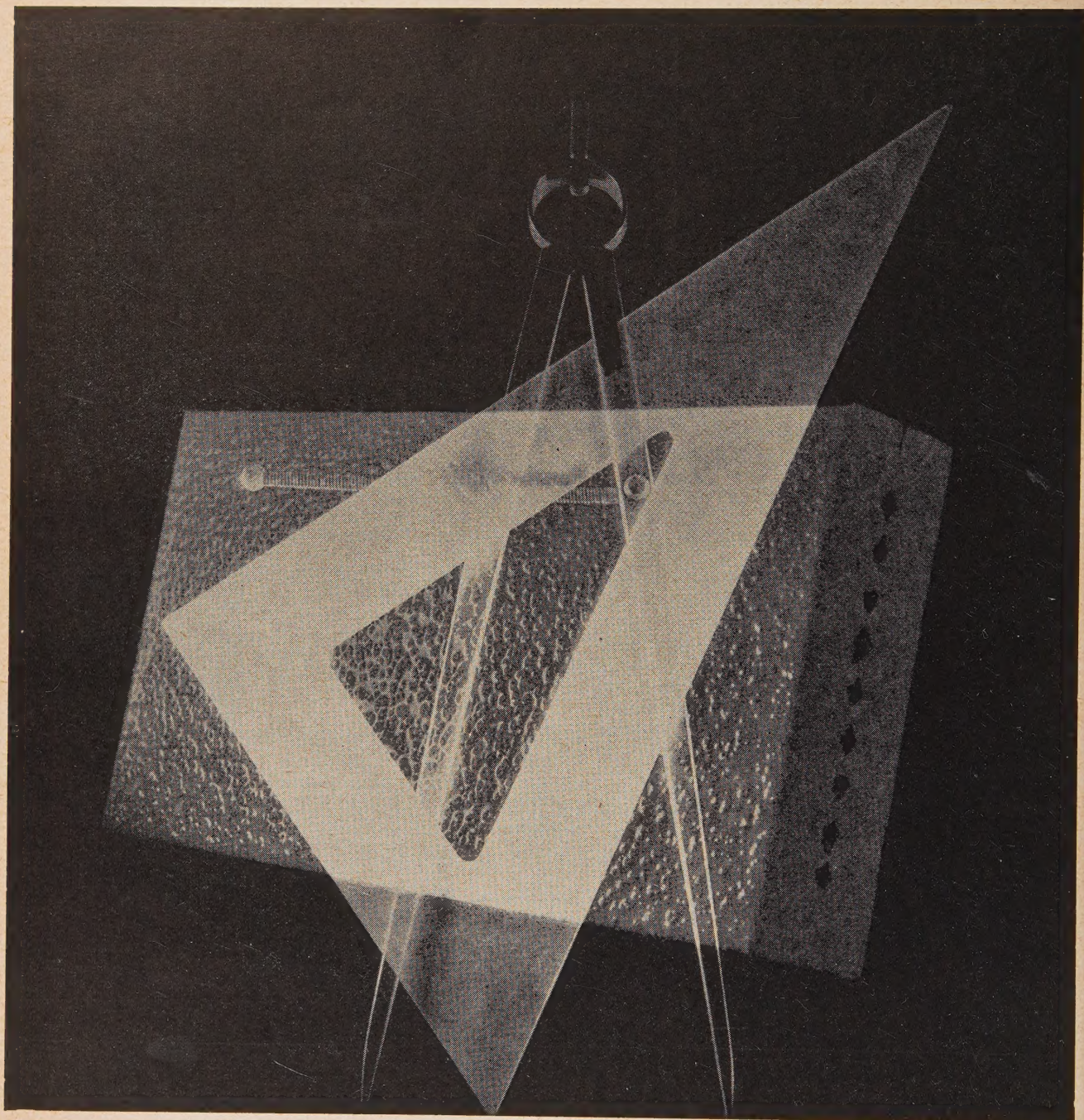

Foto C. E. Rosenberg A.R.P.S.

Höganäs nya serie klimatbeständiga, glaserade klinkerplattor i rikaste urval av format, färg och struktur är för den skapande arkitekten ett stimulerande medel att förverkliga nya idéer — att nydانا på klassisk grund — att skriva en personlig signatur på sitt verk.

Och med estetiska värden förenas även ekonomiska. En Höganäsklädd fasad ger permanent skydd för vind och väta. Den är underhållsfri under byggnadens hela livs-

längd. Den kan med nya industrialiserade byggmetoder utföras till en kostnad som endast obetydligt överstiger den för traditionella fasader. Intet byggnadsmaterial har så som det keramiska kunnat besegra tiden!

Höganäsbolagets serviceavdelning för byggnadsmaterial ställer gärna sina mångåriga erfarenheter till Edert förfogande.

HÖGANÄS-BILLES HOLMS AB, HÖGANÄS

På omslaget: Södra tornet. Västra fasaden och södra fasaden enligt Grundströms uppmättningsritningar och utseendet i dag (se f. ö. artikel på sid. 118—120)

ENGLISH SUMMARY

Restoring Uppsala Cathedral

L Reinius: p. 117—118

The nature of the restoration has now been drawn up by the Committee. The proposal submitted by the experts has so many obvious omissions that it cannot be considered as final. The key problem is the tower and its co-ordination with the fabric as a whole. The proposal calls for the brickwork to be increased in both height and width, thereby causing the optical illusion that the whole church leans over to the left. The fact that there already exists a remarkably fine suggestion for the restoration—"Reflection", by Sigurd Lewerentz, submitted in the 1950 architectural competition—makes the committee's proposal even stranger.

G Lindahl: p. 118—120

The question of restoring Uppsala Cathedral has been discussed from time to time over the course of the past twenty years or so. During this period a large number of proposals have been put forward and, of these, the author refers to two, one submitted by Sigurd Lewerentz in an architectural competition and the other as an alternative by a committee in 1956. Both are based on sound principles: the theme being to use the present structure as the model and to make no attempt to choose an earlier period of its history that can be accentuated at the expense of the others. Unavoidable additions are to be made discreetly but, on the other hand, without any suggestion of pastiche.

The 1956 committee has, unfortunately, settled for another proposal by which an attempt is to be made to give the cathedral some of the style that it had when first erected in the early 15th century. The blind windows of the tower are to be accentuated and considerably supplemented.

Since no one knows what the cathedral looked like at that time the blind windows have been inserted within a whole, which has a general medieval character but is most reminiscent of Swedish ecclesiastical architecture of the 1910s and 1920s.

S I Lind:

p. 120—121

It would be impossible for our society to build a cathedral. The economic and technical resources we dispose of are many times larger than those the cathedral-builders commanded, but as political individuals we set other goals than they did. Our energy is bent on spiritual enterprises only to the extent we expect material returns.

After many years the awkward problem of the restoration of the Uppsala cathedral has been carried to a stage where the committee has been able to agree on a project. On a few points criticism seems to be unanimous, but it goes without saying, that there are as many opinions as there are revisers and advisers with an independent, fixed and sometimes well-founded conviction.

The Uppsala cathedral has passed through several metamorphoses. We do not know sufficiently about its oldest appearance; but it is easily seen, that the church has come out of each change with the marks of a finished work of art. Who dares formulate definite principles as to its re-creation against the background of its history if he cannot do so in the shape of a tangible project that can in itself carry conviction. Such a result does not emanate from committees — *ce n'est pas avec la langue qu'on fait des enfants*.

What we need now, is an artistic solution that is self-sufficient. Lewerentz and Cel-sing are a constellation of architects having a rare strength and compass. They should continue this work. The unbiased, freely inquiring attitude Lewerentz applies to every task has always carried him on and beyond, where many others would have been content at an early solution. But a commission involving such heavy responsibility as this one should be given with generous confidence balancing the weight of this responsibility and must not be placed in tied hands.

The Vienna Opera rebuilt

By E Boltenstern

p. 122—124

The Vienna Opera, built in 1863—69, was almost entirely destroyed in the 1944 catastrophe. It has been rebuilt within the shell of the remaining walls, so that the exterior shape has been preserved with minor changes only. It has shown that it is quite feasible to meet modern technical demands on the establishment within the old walls. The interior design of the new opera is neither a historical reconstruction, nor a creation of contemporary architecture, not even a compromise between old and new. The audience has preserved its original form of an Italian operatic theatre with stalls and galleries in horseshoe arrangement. The ornamental decoration has given rise to technical difficulties as it is hardly possible to find skilled artisans of the particular kind required here.

Theatre and Community Centre in Halmstad

By G Hedström

p. 125—128

All the working drawings for the original programme were as good as ready in 1947

but, owing to the delay in obtaining the necessary work permit, the drawings lay unused for some long time. When the work was resumed, the demand for space had increased and it was necessary to make new drawings. The theatre was extended and provided with a balcony, raising the seating capacity to 950. Then came the idea of incorporating a Municipal Theatre with the Community Centre Theatre.

The administration buildings were taken into use at the end of 1953 and the building as a whole was ready in November, 1954.

Sports hall in Halmstad

By S Paulson

p. 129—132

The plot available for this hall measured 45 × 45 metres. Since the whole area of the plot was required for the large hall—A hall—and its seating arrangements, the internal communications and the other offices have of necessity been located under the hall. Thus, the hall has been built vertically and comprises several stories.

Both the galleries together can accommodate a total of 2,400 spectators. In the case of boxing matches etc., space can be provided for 3,700 spectators. The hall has also been successfully used as a concert hall.

The B hall is on ground level and is mainly intended for the staging of wrestling matches. The total number of places, including standing room and extra chairs on the lower floor, is 350.

Further large rooms in this sports hall is the bowling alley, containing 8 alleys, and C hall. The latter is situated in the basement and is intended as training quarters for general sports, football and archery. There are also five training quarters, two for boxing, two for table tennis and one for weight-lifting.

Sports hall in Eskilstuna

By G Lettström

p. 133—136

This Sports Hall contains localities for about a dozen branches of indoor games: handball, basketball, tennis, table tennis, badminton, gymnastics, wrestling, boxing, weight-lifting, bowling, small-bore rifle shooting, archery etc.

The grandstand of the main arena has 2,600 seats and the competition hall can hold a total of 3,825 spectators.

Among the new dispositions and the choice of materials—unusual for sports halls—can be mentioned: the surface coating of the floors, consisting of green, inlaid polyvinyl tiles manufactured to order, practically maintenance-free and suppressing irritating light reflexes. The surface structure is obtained through 2 mm high slightly rounded pyramids placed axially. Instead of providing the south-facing windows with curtains, these have been equipped with light-dispersing so-called Thermolux glass, double panes dryheat welded in metal frames with double layers of glasfibre fabric between them.

For the gable walls of the training hall, vacuum pumped American glas-concrete has been used, which almost completely disperse the incident light and directs it at an angle of 45° towards the ceiling thus, creating a beautiful overall lighting. The badminton lighting consists of cocoon plastic balls (after an anglo-saxon design) with two 1000-watt lamps each.

Eric Mendelsohn by Arnold Whittick. Leonard Hill (Books) Limited. London 1956. 219 sid. Rikt illustrerad

Avsikten med bokanmälningar i denna tidskrift är i regel att för läsarna ge objektiv antydan om bokens nyttovärde. När det gäller som här att recensera en biografi, ömsint och engagerat skriven av en livsvän till denna känslobetonade arkitekt, får läsaren vara beredd på, att även recensenten frestas anlägga andra synpunkter än strängt formalistiska eller byggnadstekniska. Omslagets frontespis – »one of the most progressive in spirit» etc. — väckte min misstänksamhet, när arkitektoniska taxeringar, utan att de primära grunderna härtill anges är onyttiga eller rentav skadliga.

Man kände till, att Mendelsohn var van de Veldes uppskattade lärjunge. Bokens introduktion börjar emellertid ganska onödigt med Vitruvius. Även i de följande textsidorna får läsaren bereda sig på att erhålla en rad ovidkommande familjära »inside informations», en besvärande svärm konsthistoriska kannstöperier, alltför subjektiva estetiska värderingar samt M:s egna, ganska mångordiga ideologiska kommentarer jämsides med presentationen av praktiskt taget vartenda ett av hans byggnadsverk.

Förvisso har M. varit en av de mest betydelsefulla bland de betongrevolutionärer som kompromisslöst visade alternativ till sekelskiftets dekaderade avslutning, gjutjärnets krokanarkitektur. Men för denna estetiserade författare är M:s och hans medrevolutionärers arkitektur ett isolerat konstnärligt initiativ, framsprunget likt Minerva ur Zeus panna med full rustning och allt.

Läsaren förnimmar hastigt denna brist hos en arkitektbiografi: för samhälleliga sammanhang som grund och M:s verksamhet som dess överbyggnad har författaren inget intresse till övers.

Här står således intet om den tyska storindustriens ansträngningar under Weimarrepubliken, om det tyska miraklet

modell 1920, ej heller om tendenserna till handelns koncentration, pockande på omänsklig skala och krav på fasadsymbolik av utmärkt likviditet. M:s laddade attraktiva formlekar kan ses som ett bevis bokstavligen i svart på vitt på företagsamhetens allt överskuggande frihetssträvan. Att byggnaderna sedan, i verkligheten, blev nära nog löjligt bundna av byggnadstomternas planbegränsningar (t. ex. Varuhuset Schocken i Chemnitz) eller att dessa dynamiska jätteformationer pressades in i en trång, men f. ö. känsligt och tolerant bebyggd gata (t. ex. Schocken i Stuttgart), är ju en annan femma.

Sedan Hitler. Läsaren kan med spänning ha väntat på biografiens arkitektoniska konfrontation med nazismen. På 1930-talet kom M. till välgörande klarhet i form och till en välkommen puritanism i sina konstruktiva strävanden. Själv har jag länge beundrat Columbus-husets i Berlin konstruktion, först i tidskriftstryck samt sedermera på den utbrända byggnadsplatsen.

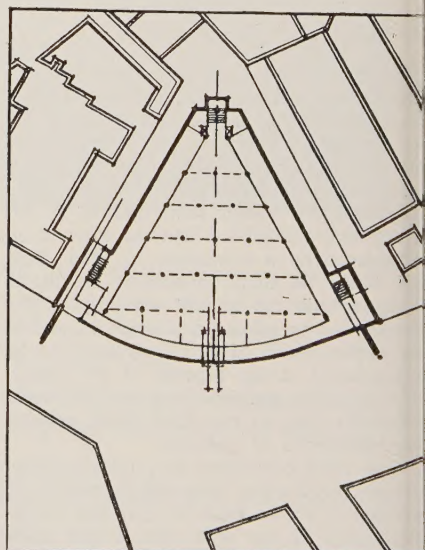
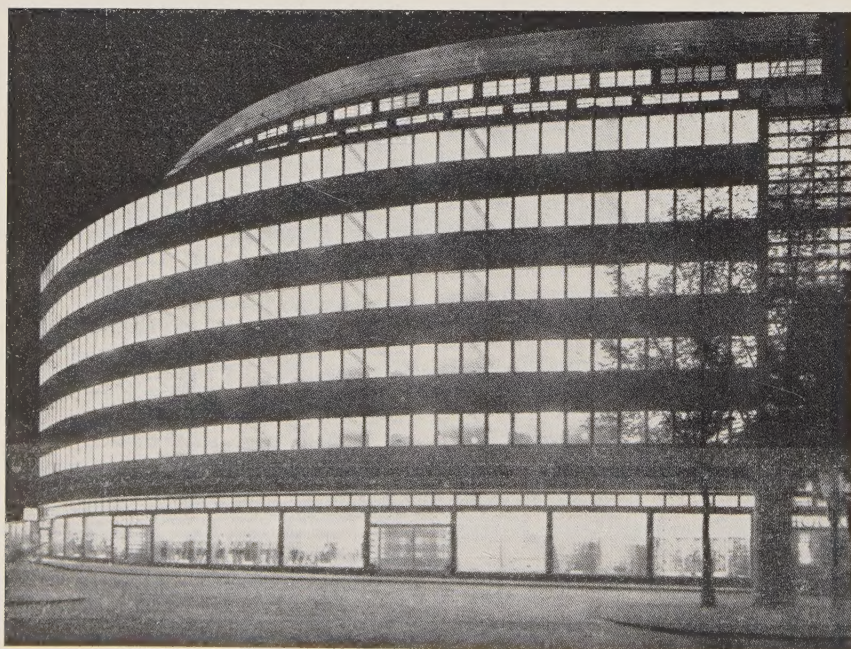
Hitler byggde, som bekant, sin väckelse på småborgarna. Det gällde ju i första hand att nedkämpa arbetarrörelserna. Långt före die Machtübernahme förde han med högskolehierarkiens hjälp sin smakpropaganda för det småindustriella och hantverkliga till seger.

Men vad har författaren att säga om detta? Jo, att nazismen har varit »intolerable to a selfrespecting man». F. ö. en kostlig formulering, när hans uppskattade vän och dennes anhöriga hotades till liv och existens.

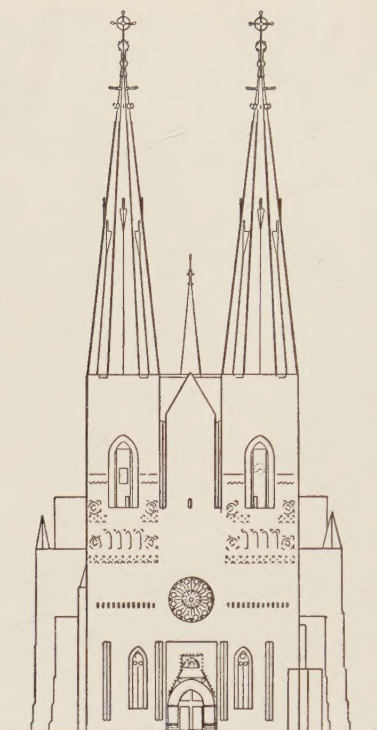
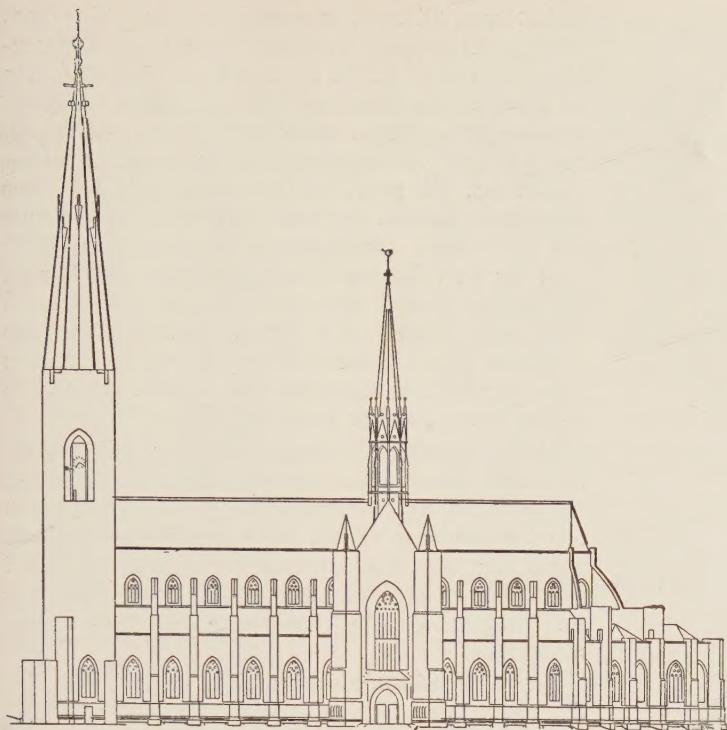
Författaren synes inte heller lägga märke till en arkitektonisk tragedi. M. som i sina sista år i Tyskland luttrade till ödmjukhet inför uppgifterna, hamnade i Israel efter kort sejour i England. Detta land hör till de tekniskt mindre utvecklade och M:s konstruktiva intresse slocknade snart inför de monumentaluppgifter, som detta unga och

Ovan: Skiss till fabrik av stål (Ur idéskisserie nr 1, 1914)

Varuhuset Schocken, Chemnitz 1928. Till vänster gatufasad och ovan situationsplan

UPPSALA DOMKYRKAS RESTAURERING

Ett betänkande med förslag till restaurering av Uppsala domkyrka har överlämnats till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet undertecknat av de sju restaureringssakkunniga: Gunnar Wejke, Bertil Berthelson, Aron Borelius, Olle Engkvist, Olle Herrlin, Andreas Lindblom och Herbert Lundh.

På uppdrag av de sakkunniga har arkitekt Peter Celsing utarbetat de olika utkast till restaurering av domkyrkan som diskuteras och framlägges i betänkandet, detta uppdrag har Celsing fullföljt i samarbete med arkitekt Sigurd Lewerentz.

Betänkandet kommenteras här nedan av arkitekt SAR Leif Reinius, fil. lic. Göran Lindahl och professor Sven Ivar Lind.

Arkitekt SAR Leif Reinius:

»Då det gäller restaureringen av Uppsala domkyrka, ett av vårt lands allra främsta byggnadsverk, måste samtliga åtgärder grundas på en mycket övertygande motivering», skriver de sakkunniga så på pricken riktigt och presenterar ett förslag som de enhälligt förordar, men av vilket man tyvärr ej alls blir övertygad. Man blir i stället förvånad och besviken.

Att restaurera domkyrkan är en av de svåraste och mest krävande uppgifter man kan tänka sig. Så många hänsyn skall tagas. Så många överväganden göras. Utgångspunkten måste bli kyrkans nuvarande utseende, som är ytterligt sammansatt och komplicerat.

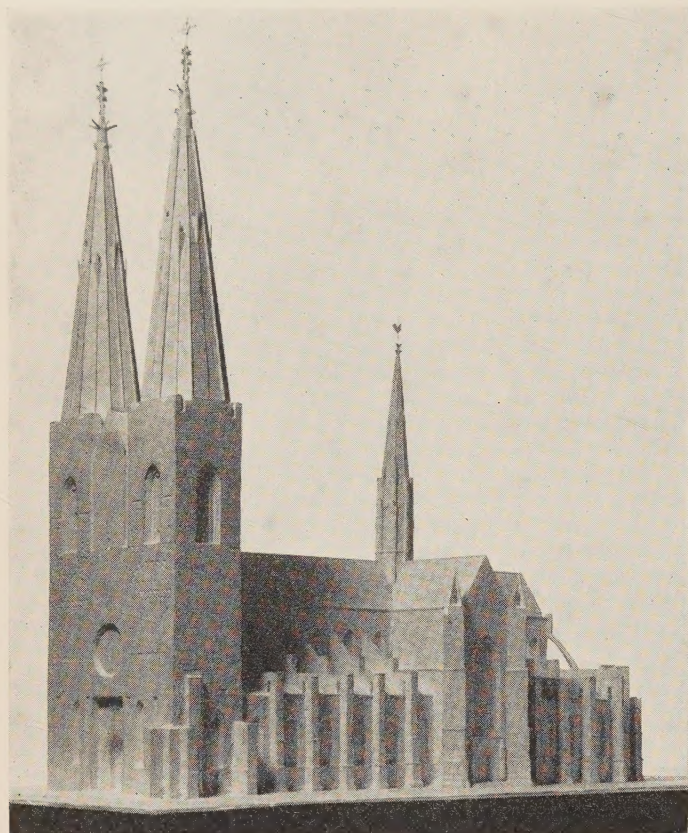
Skapelseprocessen med restaureringen har nu fått formen av ett kommittéarbete. Man föreställer sig detta som ett verkligt sisyfosarbete i kompromissens tecken inom de sakkunnigas heterogena forum. De sju restaureringssakkunniga är alla »prominenta personer» och man tar för givet att de varit djupt medvetna om sin stora tjänande uppgift att söka rädda

DK 726.6 (485 Uppsala):72.025.4

Uppsala domkyrka till eftervärlden. Men deras svårigheter avspeglar sig så etsyndigt tydligt i de restaureringssakkunnigas betänkande, där det ena alternativet avlöser det andra och där huvudförslaget har så många tydliga brister, att man inte kan tänka sig detta som slutgiltigt. Kanhända kan det efter en ytterligt krävande vidarebearbetning smältas fram till det konstverk man hoppas på. Men det är alltså fromma önskningar. Förslaget får bedömas efter sitt nuvarande utseende, som man får en klart redogörande bild av i modell, ritningar och perspektiv från alla håll.

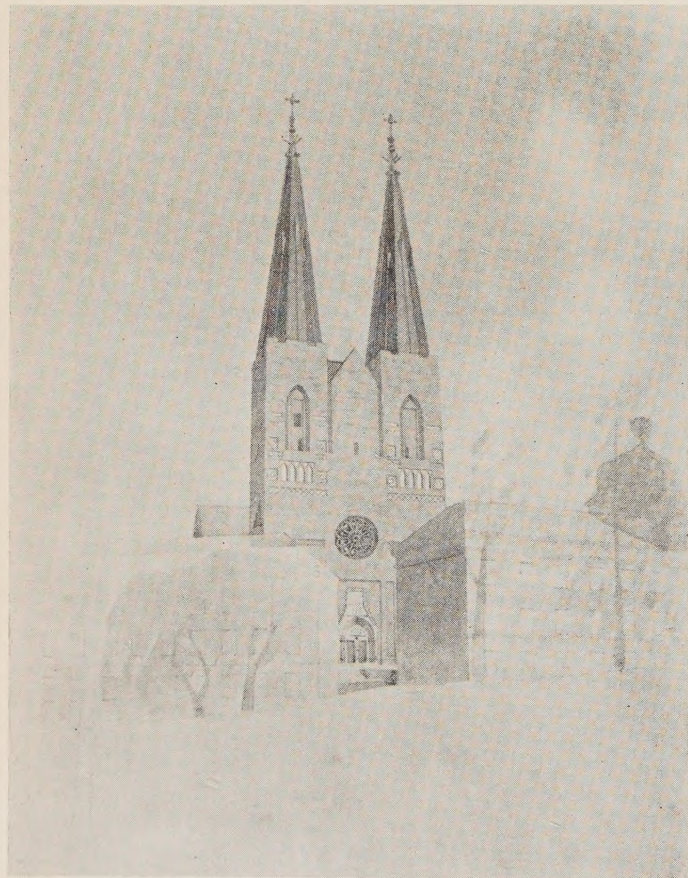
Nyckelproblemet är tornens utformning och deras samspel med huvudkroppen — själva kyrkobyggnaden. Övergången mellan tornhuv och murkropp är nog det svåraste av alla de svåra delproblemen. I förslaget har man försökt att forma denna övergång genom att mura på de redan mycket höga fyrkantiga tornen, vilket jag tycker är alldeles felaktigt ty det medför en lång kedja av olyckliga följdverkningar. När man höjer murtornen blir tomrummet mellan dem långsmalt och utdraget. Konsekvensen blir då att fylla ut detta med murverk — att mura ihop de

Vinjetten: Restaureringssakkunnigas förslag. Till vänster sydfasaden och till höger västfasaden. Skala 1:1 250

Ovan: Restaureringssakkunnigas förslag. Modellfotografi visande kyrkan från sydväst

Nedan: Restaureringssakkunnigas förslag sett från Universitetsparken (väster)

båda tornen till en enda massa. Man har följaktligen placerat ett ofantligt tegelskåp mellan och sammanbindande tornen till en större volym. Vad skall man nu använda allt detta tegel till? Det saknas en »övertygande motivering». Man har tydligen också haft mycket svårt att bemästra utformningen av denna tegelmassa. På grund av tornmassans alltför stora dominans förskjuts kyrkans jämvikt på ett olyckligt sätt mot väster. Långhuset verkar inte långt längre utan får ett tvärstopp i tornmurmassan. Det blir ett påhäng på tornen. Det markerar sig inte längre i västfasaden, vilket också är ett stort fel. Man kan möjligtvis gissa att rosettfönstret hör till kyrkrummet men man kan inte vara säker, då den nya västfasaden verkar som en skärm framför kyrkan.

Utgångspunkten för resonemanget har tydligen varit att de Zettervallska tornhuvarna skall bibehållas. De har vuxit sig in i stadsbilden och ger en kraftfull och karakteristisk siluett. Men jag tror att man då också bör bibehålla den murade underdelen med i stort sett Zettervallska artikulering, om man inte skall råka in i de alltför konstlade lösningar där man nu hamnat.

Zettervall arbetade med oärliga medel enligt nutida uppfattning. Han murade på tornsidorna med de väldiga tegelkontreforterna, som skulle se konstruktivt kraftfulla ut men som inte hade någon konstruktiv funktion. I förslaget har man rakat av allt detta och ökat murverkan på höjd och bredd och därvid fått hela kyrkan att optiskt kantra över åt väster.

De restaureringssakkunnigas förslag är så mycket egendomligare som det redan fanns ett beundransvärt fint projekt till restaurering. Det var »Reflexion» av Sigurd Lewerentz, som framkom vid tävlingen 1950. Detta sattes av prisnämndens majoritet i främsta rummet som bland annat sade att: »nämnden finner att 'Reflexion' bland samtliga förslag som framkommit under hela tävlingsförfarandet, lämnat de bästa anvisningar för domkyrkans restaurering. Det är präglad av ett högt konstnärligt värde, synes kunna givas ett från tekniska synpunkter fullgott resultat och kan realiserats för jämförelsevis ringa kostnad». Med små och ytterligt väl avvägda medel skapades här en kyrka som verkligen fick en samlad arkitektonisk utformning i en artikulerad och stram gotisk anda. Det är just denna anda som man helt saknar i 1956 års förslag.

Fil. lic. Göran Lindahl:

Under de 20 år som domkyrkans restaurering stått under debatt har dussintals med förslag hunnit framläggas. Två av dem förtjänar en plats för sig ett gott stycke framför de övriga, Sigurd Lewerentz' »Reflexion», prisbelönt 1950, och det »förslag till restaurering med bibehållande av nuvarande spiror och huvudparten av nuvarande murytor», som restaureringssakkunniga framlagt 1956 men själva inte velat förordas; det har utformats av Peter Celsing i samarbete med Lewerentz. Naturligtvis har inget av de båda projekten en så definitiv form, att det är möjligt att diskutera den estetiska verkan av olika detaljer. Det föredömliga ligger i det principiella greppet om upp-

»Reflexion». Fasad mot väster och söder. Tävlingsförslag uppgjort 1950 av arkitekt SAR Sigurd Lewerentz. Skala 1:1 250

giften. I båda fallen har arbetet utgått från kyrkans nuvarande gestalt. Arkitekterna har inte inlåtit sig på något försök att avgöra vilken tidigare skepnad som främst skulle vara att föredraga, de har tagit emot kyrkan i den form den fått efter alla katastrofer och ombyggnader. Främst har de inriktat sig på att utplåna spåren efter de senaste årtiondenas planlösa rivningsarbeten och återge kyrkan en genomtänkt och samlad gestalt. De tillägg som oundgängligen måste utföras har dels fått en begränsad omfattning, dels formats på ett sätt som inte är ostentativt modernt men ändå ingen historisk pastisch. Kanske vore det skäl att fordra en ännu större diskretion; båda förslagen visar nog här och var alltför utstuderat tekniska detaljlösningar. Det finns anledning att besinna, att själva byggnadsuppgiften sannerligen inte är avpassad efter en modern arkitekts skolning och ideal. Trots sin hänsynslöshet stod Zettervall i ett mycket förtroiligare förhållande till medeltiden, kände sig som dess arvtagare och reformator. Också den stora restaureringens ändamål förstod han i sitt hjärta och skapade ett maskingjort prakttempel för den oscariska statskyrkans rationalistiska och maktmedvetna prelater.

Sedan dess har åtskilligt hunnit förändras. En nutida arkitekt, om än aldrig så skicklig, bör gå till väga med så måttfulla och diskreta medel som möjligt och undvika alltför braskande deklarationer, att också 1950-talet skall ge sina bidrag till domkyrkans utseende. Men detta är nu invändningar av mindre vikt, som inte minskar de principiella förtjänsterna. Där finns inget bläddrande i kyrkans historia för att hitta ett skede som kan upphöjas på de andras bekostnad, inte heller något knäp med historiska pas-

tischer. Den väg dessa restaureringsförslag anger, förefaller vara den enda rimliga och dessutom den enda hederliga.

Lewerentz' projekt från 1950 fälldes av de talrika reservanterna i prisnämnden, Boëthius, Bagge, Eidem och Leo, således antingen osakkunniga politiker eller överlevande från den tidigare kommitté, som samlats kring Ragnar Östbergs barockpastisch från 1940. Därigenom omintetgjordes tyvärr den lösning, som tycktes ligga inom räckhåll.

Det andra förslaget, publicerat men inte godkänt i 1956 års betänkande, tycks framför allt ha väckt de konsthistoriska kommittéledamöternas misshag. Den saken förvånar nu ingen. Aron Borelius hade redan innan de antikvariska undersökningarna utförts bundit sig för uppfattningen att dessas resultat skulle bli restaureringens utgångspunkt, och Andreas Lindblom hade slagit fast, att nationella och historiska skäl krävde kyrkans återställande till »Engelbrektstidens» skick. Följden av dessa diskussioner inom kommittén blev till sist, att ett valgjort och rimligt lösningsförsök övergavs och att samtliga till sist slöt upp kring ett förslag, som principiellt sett föga skiljer sig från det äldsta av alla de många projekten, det östbergiska, uppvisat för världen redan 1940.

De sakkunniga hade främst fått i uppgift att utvärdera möjligheten av en antikvarisk restaurering. Innebörden av detta begrepp vållade dem tydligen ingen större tankemöda: här gällde det att skala fram vad som kunde finnas kvar av medeltida tegelmassor och låta dem bestämma kyrkans, dvs. främst västfasadens karaktär. Omfattande undersökningar sattes i gång, och resultaten därav fick åtskillig pressreklam. Möjligen är omdömet orättvist, men man har svårt

Förslag till restaurering med bibehållande av nuvarande spiror och murytor. Modellfotografi visande kyrkan från sydväst

att frigöra sig ifrån intrycket av en ren skenmanöver. För de flesta intresserade stod det redan långt tidigare klart att större delen av de medeltida tegelytorna gått förlorade för alltid, men att mindre fragment möjligen stod att upptäcka här och var. Så småningom visade det sig, att ca 10 % av det medeltida teglet ännu fanns i behåll. Rimligtvis borde tanken på återställandet av tornens medeltida fasader därmed ha avskrivits under hänvisning till fyndets relativt ringa omfattning. Det tycker nu inte de sakkunniga, som i stället föreslår, att de gamla resterna framtas och dessutom kompletteras »i den mån de är alltför fragmentariska». Härtill kan bara sägas, att dessa tillägg tycks bli mycket mer omfattande än de försiktiga formuleringarna anger. Det kommer att bli fråga om en masstillverkning av nya blinderingar utan stöd av några fynd. »Nyttillsatserna markeras dock så att de kan särskiljas från den medeltida dekoren» – de sakkunnigas ritningar och skisser ger i varje fall inget intryck av att man också i praktiken följt denna diplomatiska formulering. Skall det vara någon mening med sådana skillnader mellan nytt och gammalt bör de givetvis vara så klart angivna, att de också kan uppdragas av en åskådare nere på marken. Och framför allt: god restaureringspraxis tillåter endast kompletteringar i ordets snävaste bemärkelse. Det är en sak att fylla ut de fragmentariskt bevarade sköldarna så att de återfår sin helhetsform, en annan att bygga upp den stora blindarkaden under ljudöppningarna, av vilken inga spår alls återstår. Att kalla det förslag de sakkunniga förordar »en antikvarisk restaurering» innebär en högst olycklig tänjning av ett begrepp som tidigare tolkats på ett klart och entydigt sätt.

Betänkandet ger inte många upplysningar om vad som föranlett de väldiga förändringarna av västfasadens helhetsverkan. Man talar om »klar tegelkaraktär», en »kraftig frontverkan» o. dyl. Det behöver ju knappast påpekas att denna omgestaltning saknar varje som helst stöd i kyrkans äldre historia. Den har aldrig ägt ett dylikt fästningsliknande västverk. Vad som föresvävat de ansvariga är tydligen någon högst allmän verkan av historisk maktighet, ett försök att vara mera medeltidsmässiga än medeltiden själv. Det är förvisso en arkitektur med rötter i det förflutna men ett förflutet, som ligger oss ganska nära, ett nytt skott på den märkvärdigt seglivade nationalromantiska kyrkobyggnadskonst, som intagit en så dominerande ställning ända sedan 1910-talet. Domkyrkan kommer att få talrika anförvanter: Högalidskyrkan i Stockholm, Klosters kyrka i Eskilstuna och många, många andra. Vi i Uppsala har gott om både klassiska kolonnader av 1920-talsmodell och hus i den småpyssliga historism som var på modet för några år sedan, men det är sant: det fattas tegelmurar i »Engelbrektstidens» kärva gotik för att samlingen av pastischarkitektur skall vara komplett. Tack!

Den västfasad Zettervall ritade utmärktes av stor konsekvens. Han genomförde en verkan av energisk, uppåttigande rörelse, där allt samverkar till ett enhetligt helhetsintryck. Det är en arkitektur av stor spänst och klarhet men i fullständig avsaknad av starkare känslövarlden – däri ligger dess historiska egenart. Att kombinera lösryckta delar därav med de nya murblocken ställer den ansvarige arkitekten inför övermäktiga problem. Det är sannolikt en ogörlig uppgift att förbinda de nuvarande tornspirorna med tornkroppar av fullständigt olikartad karaktär. Här föreligger ett antingen-eller; ett bevarande av tornspirorna tvingar arkitekten att anpassa hela västfasaden till dem. Vill han inte ge efter för dessa krav bör spirorna avlägsnas och ersättas t. ex. med huvar. Att låta tornspirorna resa sig som sylvassa spetsar ovanpå en enorm tegelkoloss innebär ett totalt förnekande av Zettervalls syften. Att säga att därmed något av 1800-talets insatser bevarats innebär en förskönande omskrivning. Vad som hänt är endast att de sakkunniga lastat över en hopplös arbetsuppgift på arkitekten. Här framträder återigen bristen på klara linjer, hopblandningen av varandra motstridiga tankegångar.

Med sådana medel kan ingen godtagbar lösning uppnås. Visst vore det förträffligt, om den olycksaliga restaureringsfrågan äntligen kunde lösas efter 20 år av gräl och intriger. Men vad som helst kan inte accepteras och absolut inte denna tegelkoloss, vars märkvärdiga skapnad kompromissats ihop under fem års dragkamp mellan kommittéledamöter.

Professor Sven Ivar Lind:

Vårt samhälle skulle inte kunna bygga en katedral. Som utövare i blygsamt format av arkitektens yrke, sådant det är i vår tid, konstaterar jag vår oförmåga med vemod och hungerpina och fylld av undran och vördnad för den andliga samling och kraft som kunde skapa arkitekturverk av katedralernas konstnärliga

halt. Vår tid har ekonomiska och tekniska resurser som är många gånger större än katedralbyggarnas. Men som politiska människor har vi andra mål än de hade. Katedralerna var resultatet av en paradoxal dynamisk tro, som vi inte mäktar, och ett hårt socialt tryck, som vi har vältrat av oss. Endast krig eller fruktan för krig tycks i dag kunna pressa fram en offergemenskap jämförlig med den som en gång reste katedraler. Vår energi står till förfogande för stora andliga företag endast i den mån de ger materiell utdelning; det mesta spenderas i ett dagligt, stundligt och allestädes frustande och pruttande.

En av våra storbyggare, som varje år stampar en stad ur marken, tecknade nyligen en illuminerad bild av det stora verk som i dag tilldrar sej det största intresset: »De ville ha ett centrum som svarade mot vad de ville göra av med sina pengar på, inte bara för att tillfredsställa ett oundgängligt behov utan för att under festliga former njuta av möjligheterna att välja det de behöver och lockas av det de inte tänkt sig, njuta ännu mera av att omedelbart kunna skaffa sig det, få impulser till handling».¹

Mellan Uppsala och Vällingby ligger ett månghundraårigt framåtskridande, vars historia kunde rubriceras »Från Jungfru till Miss».

Men när vi nu i den bråda beredelsens tidevarv inte kan bygga katedraler borde vi åtminstone kunna vidmakthålla de fåtaliga monument vi har och rehabilitera dem som råkat i förfall. De är omistliga.

Frågan om Uppsala domkyrkas restaurering låg under många år illa till och tedde sej stundom hopplös. Även den som inte är en okritisk beundrare av alla sidor i det kraftfulla systemet Wejke sträcker därför gärna vapen inför det resultat av restaureringskommitténs arbete som nu har redovisats. Att ha fört frågan därhän att kommittén har kunnat enas om ett förslag som innebär riktlinjer för det fortsatta arbetet är en bragd. Man kan erkänna detta utan att vara ense med förslagsställarna i alla delar och med-

veten om att i arkitektur är ingenting oväsentligt. På ett par punkter tycks kritiken vara samstämmig. Men självfallet kommer nu också i remissyttranden och debattinlägg lika många meningar att läggas fram som det finns revisorer och rådgivare med en egen, fast, understundom välgrundad övertygelse. Stora och rika monument har ju en levande kraft som kan inspirera mångfaldigt.

Uppsaladomen har gått genom flera metamorfoser och pånyttfötts i flera skepnader. Om dess äldsta bild vet vi inte tillräckligt; men vi kan se att kyrkan efter varje förvandling har trätt fram på nytt som en helhet med konstverkets kännetecken. Vi skulle gärna i vår tid vilja nå ett likvärdigt resultat. Men vem vågar mot bakgrunden av domkyrkans historia formulera bestämda direktiv för en viss gestaltning såsom riktigare än en annan om han inte kan göra det i form av ett åskådligt förslag som självt kan övertyga?

Sådant skapas inte av kommittéer. »Ce n'est pas avec la langue qu'on fait des enfants».

Vad som nu behövs är en konstnärlig prestation som kan stå för sig själv. Den som i vår epok griper sej an en uppgift som denna torde behöva avsevärd själsstyrka, desto större ju mer han också är begåvad med insikt. Det väsentliga i dag är att vi nu ser en möjlighet att uppgiften lägges i händer som är skickade för den. Här finns det tillfälle att utföra ännu en administrativ bragd: att föra frågan till ett avgörande som innebär ett tillräckligt generöst förtroende. Arkitektkombinationen Lewerentz-Celsing har en sällsynt spännvidd och styrka. Var och en av dem står i sin generation på ledande plats. Att de bör fortsätta verket står väl åtminstone för varje arkitekt som självklart. Lewerentz konstnärskap, hans ungdomligt frågande och fördomsfritt forskande inställning till varje uppgift har alltid fört honom vidare, när många andra skulle slagit sig till ro. Men en uppgift som är förenad med ett så tungt ansvar som denna måste ges med ett förtroende som motsvarar ansvarets tyngd, inte läggas i bundna händer.

¹ Albert Aronson: Vällingby centrum, Byggmästaren 1956, A 4, sid. 78.

WIENOPERANS ÅTERUPPBYGGNAD

Professor Dipl. Ing. Erich Boltenstern

DK 725.821 (436 Wien)

Den gamla Wienoperan byggdes mellan åren 1863 och 69. Även om man numera helt gått ifrån de arkitektoniska uttrycksformer som präglade denna byggnad, måste vi beundra det storslagna i anläggningen. Som helhet utformades byggnaden så förutseende, att alla fordringar på anpassning till nya teatertekniska krav som under åren ställts, har kunnat fyllas med smärre förändringar. Efter brandkatastrofen 1945 när byggnaden träffades av en flygbomb, fanns därför stora förutsättningar för en återuppbyggnad med en lösning inom de kvarstående murarna.

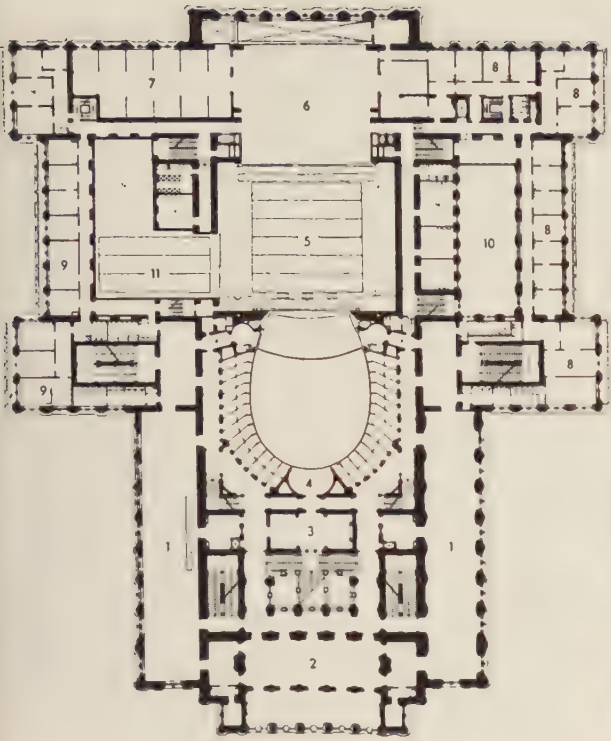
I den nya utformningen har yttertaket fått en enhetlig form. Åskådarrummet och huvudscenen ligger under samma tak, och scenhuset bildar inte som på de flesta moderna teatrar en klotsliknande uppbyggnad.

Logeataterns grundform, den hästskeformade par-ketten med över varandra liggande logerader används sällan numera. Fördelen med denna form ligger i den arkitektoniskt slutna rumsformen och däri att det halvcirkelformade åskådarrummet ger en särskild kontakt med scenen både ur publikens och aktörernas synvinkel. Den gamla byggnaden hade den italienska operateaterformen, även om man brutit mot logeataterns rena princip och inrättat ett tredje och fjärde galleri. Alla diskussioner om operans nya skepnad ledde till att man borde bibehålla åskådarrummets grundform vid återuppbyggnaden. Betecknande nog användes vid rekonstruktionen av gallerierna de gamla planerna av Van der Nüll och Siccardsburg.

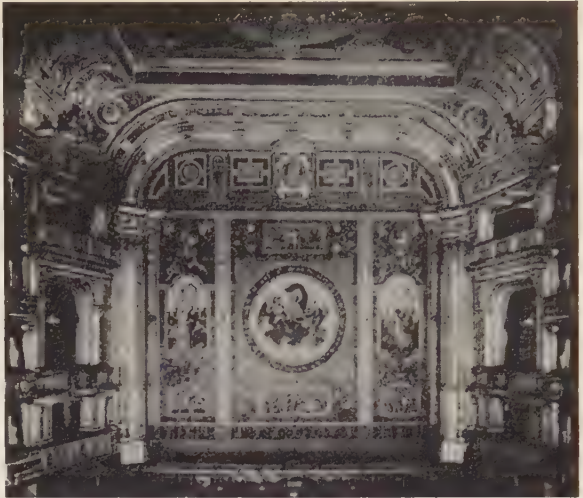
Vid sidan av alla de stora tekniska problemen var det naturligtvis formproblemen som framförallt sysselsatte arkitekterna och som ledde till den nuvarande lösningen. Det är en lösning som visserligen ligger utanför den aktuella moderna arkitekturen, men lika litet är en historisk rekonstruktion; ännu mindre kan man säga att det är en kompromiss mellan gammalt och nytt. En starkare abstrahering av utsmyckningen ville man från uppdragsgivarens sida undvika. Alla former som användes för sammanlänkande av arkitekturdelen och som ytdekorationer har gjorts så, att endast ett fåtal grundelement använts. Dessa består av profilerade stavar och en bladform, som använts i hela åskådarrummet.

Vinjetten: Exteriör av Statsoperan i Wien. Foto: F Leutner, Wien
T. v: Operasalongen efter brandkatastrofen

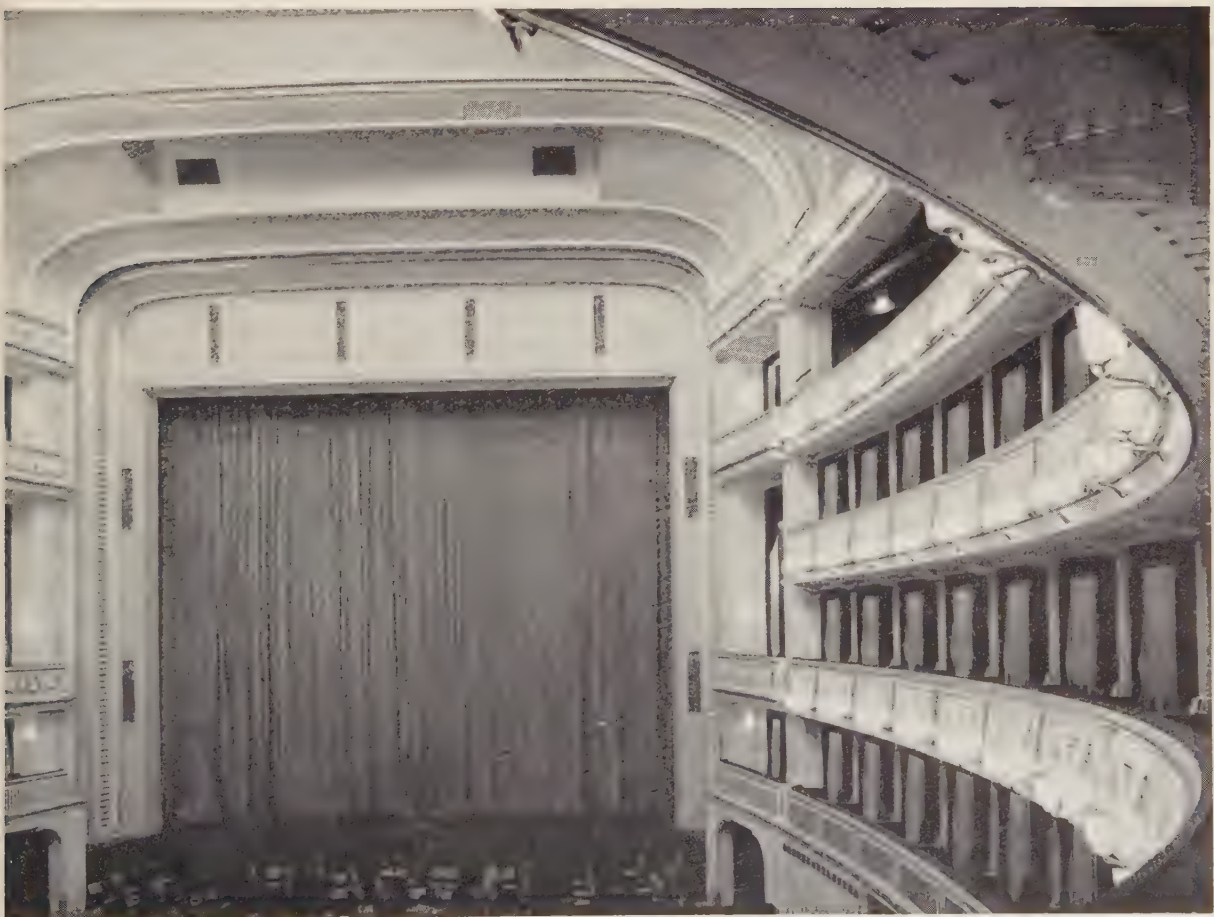

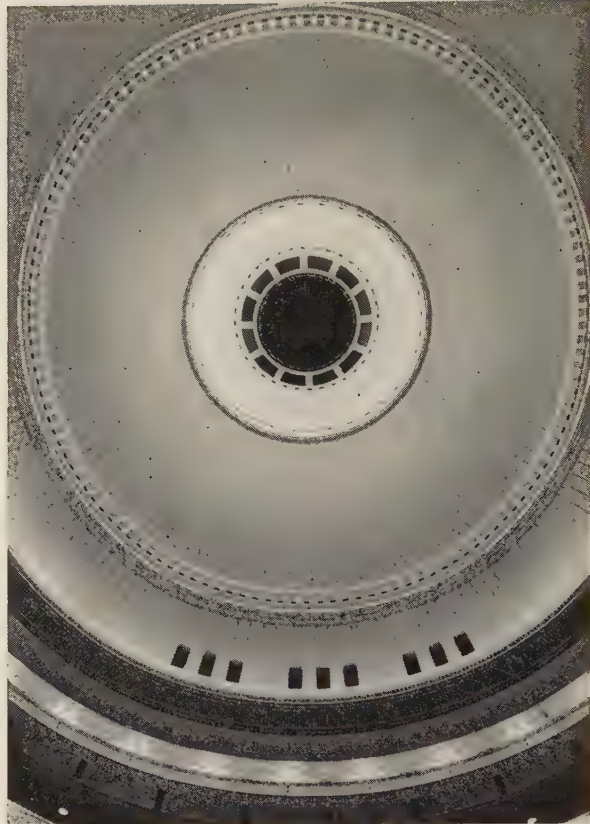
T. v: Plan. Skala 1:1 200. 1. Galleri 2. Foyer 3. Salong 4. Mittloge 5. Främre scen 6. Bakre scen 7. Kulissmagasin 8. Direktion 9. Artistloger 10. Ljusbrunn 11. Sidoscen

Nedan: Interiör av den gamla operasalongen

Nedan: Interiör av operasalongen efter ombyggnaden. Foto: Lucca Chmel, Wien

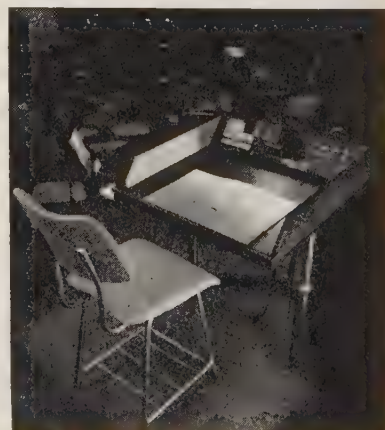
Ovan: Operasalongens tak

T.v: Logeraderna med mittlogen

Om den gamla operan måste sägas, att det hantverksmässiga utförandet var helt enastående. Det fanns då ännu en utvald stab av konstsnickare, snidare, bildhuggare, stenhuggare, bronsgjutare, stuckatörer, förgyllare etc. Men sedan dess har en genomgripande omställning från hantverk till industri ägt rum. Många hantverksgrenar är i utdöende eller har undergått en fullständig förvandling. Vid återuppbyggnaden av Wienoperan var det nödvändigt att ha skickliga hantverkare till förfogande. Lyckligtvis var det ännu möjligt att finna goda krafter på de här nämnda hantverksområdena, men de är nu fåtaliga och det måste finnas sysselsättning för dem för att de skall kunna upprätthålla sitt yrkes traditioner.

T. h: Dirigentpult

T. v: Galleriets foyer

Samtliga fotografier
på denna sida: Lucca
Chmel

TEATER OCH FOLKETS HUS I HALMSTAD

Arkitekt SAR Gösta Hedström,
Kooperativa Förbundets Arkitektkontor

DK 725.83 (485 Halmstad)

År 1945 erhöill Kooperativa Förbundets Arkitektkontor i uppdrag att utföra ritningar till ett Folkets Hus i Halmstad.

Förutom expeditiionslokaler skulle byggnaden enligt programmet innehålla samlingssalar varav en större, rymmande ca 600 personer avsedd att också användas som teater och konsertlokal. En biograflokal och en barsservering samt lokaler för länsarbetsnämnden skulle även inrymmas.

Den utsedda tomten hade ett utmärkt läge, men hade en mindre gynnsam form och visade sig med tiden vara för liten, men utvidgningsmöjligheter funnos.

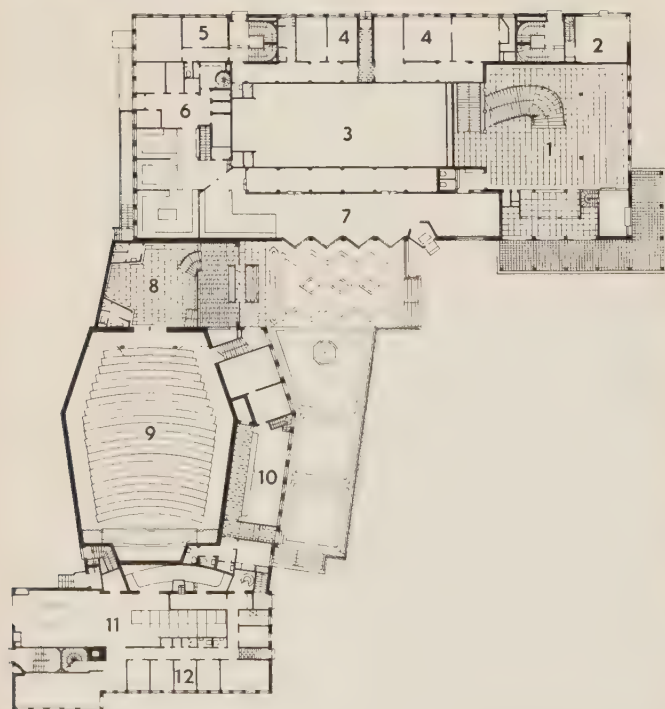
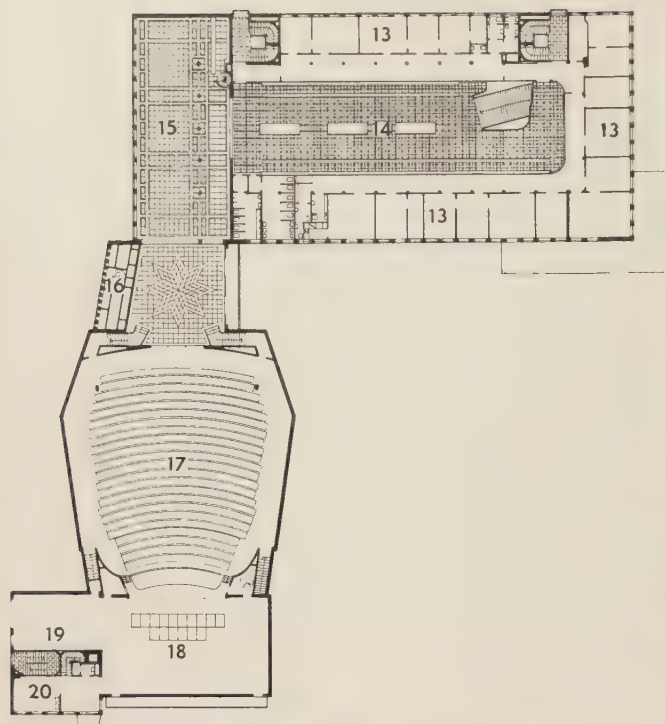
Sedan preliminära skisser godkänts förelåg år 1947 så gott som färdiga arbetsritningar i huvudsak

Vinjetten: Vagg i teaterfojern med väggmålning av halmstadgruppens konstnärer

Nedan: Entréfasaden mot Fredsgatan. Skala 1: 500

i enlighet med det ursprungliga programmet. Förhållandena inom byggnadsbranschen var vid denna tid, som alla erinra sig, mycket besvärliga. I väntan på arbetstillstånd måste ritarbetet vila en längre tid, men byggnadsplanerna mognade och utvecklades. När arbetet återupptogs hade anspråken på lokalutrymmen ökats så att nya arbetsritningar måste utföras. Sålunda utökades teatersalongen och försågs med en läktare, varigenom den kom att rymma 950 personer. Inom kort uppstod tanken att med Folkets Hus Teater införliva en stadsteater. Förslag i denna riktning framlades och behandlades i stadsfullmäktige, som efter ingående prövning beslöt att staden skulle ingå som ekonomisk intressent i teaterbygget. I samband härmed måste teaterdelen ytterligare utökas. Tekniska chefen vid Kungl. Teatern, Eric Löwen-Åberg hade redan tidigare anlitats som teaterteknisk rådgivare. På hans inrådan ökades så-

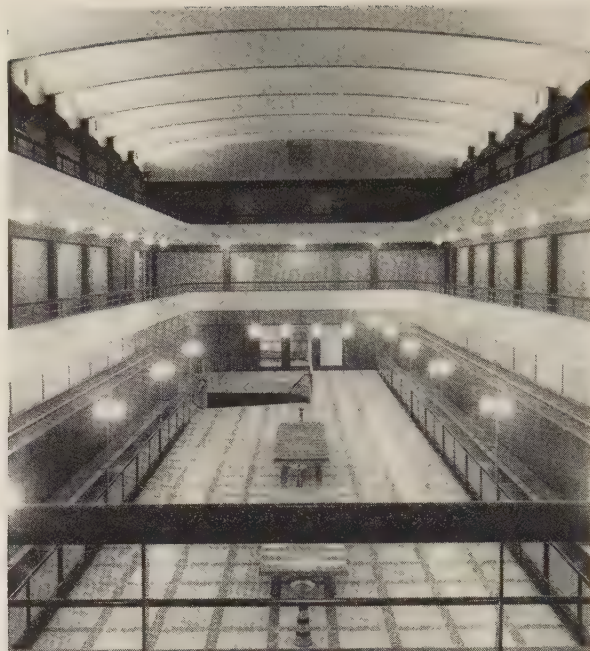

väl scen som tillhörande utrymmen för att teatern skulle motsvara de krav som ställdes på den i sin vidgade form. Även scenens höjd, som en gång tidigare ökats från 6—9 m bestämdes nu till 13 m och en sidoscen tillkom.

Våren 1952 kom plötsligt meddelande om att schaktningstillstånd beviljats och i rask följd meddelades byggnadstillstånd och igångsättningstillstånd. Till entreprenör antogs *AB Skånska Cementgjuteriet* och arbetet igångsattes omedelbart.

I slutet av 1953 kunde administrationsbyggnaden tagas i bruk och byggnaden i sin helhet stod färdig i november 1954.

Ovan och nedan: Interiör av den centrala hallen med kapprummet

Ovan t. v: Plan av våningen 1 tr. och t. v: Plan av bottenvåningen. Skala 1: 800. 1. entréhall 2. butiker 3. festsal (övre del) 4. länsarbetsnämnden 5. expeditiionslokaler 6. restaurangkök 7. barserv. 8. bio-entré och foyer 9. biosalong 10. sjukhus 11. teaterutrymmen 12. artistloger 13. länsarbetsnämnden 14. kapprum 15. teaterfoyer 16. fläktrum 17. teatersalong 18. scen 19. sidoscen 20. artistfoyer

Administrationsbyggnaden är uppförd i rött fasadtegel. Entréarkaden är utförd i Ekebergsmarmor, pelarna som monoliter, vilket visade sig ej bli dyrare än om de utförts i flera delar eller utförts i armerad betong med marmorbeklädnad. Teaterdelen är uppförd i betong och putsad med Porfyr i ljus ton. En lägre del som sammanbinder teater- och administrationsbyggnad är klädd med blå Ifö-mosaik.

Byggnadskonstruktionerna ha utförts av *Kooperativa Förbundets konstruktionsavdelning*. Ritningar till värme, sanitet och ventilation av *Rörtekniska byrån* och till den elektriska installationen av *Elektriska byrån*.

För de akustiska problemen har laboratorn vid Kungl. Tekniska Högskolan, civilingenjör *Ove Brandt* varit konsulterande.

Bland medarbetarna på arkitektkontoret från tidigare år bör nämnas arkitekt *Leo Uulas*, och bland dem som medverkat vid uppgörandet av de slutliga ritningarna arkitekterna *J Dags Vladimir Korec* och *Birger Schmid* samt byggnadsingenjörerna *Erik Lindberg* och *Olof Lundh*. Byggnadskontrollant har varit ingenjör *Boris Sköld*, Halmstad.

Möbelarkitekt *Claes Tottie* har utfört ritningar till barinredning och taburetter i foyern, kapprumdiskar och soffa i ljushallen samt deltagit i färgsättningen av dessa lokaler.

Ovan: Väggdetalj i centrala hallen i administrationsbyggnaden. Kontorsrummen nås från balkongerna. Nedtill garderob för teaterpubliken

Nedan: Från teaterns foyer

T. v: Interiör från teatersalongen
 Ridån är komponerad av Stellan Mörner.
 Målningen i taket har utförts av Pierre
 Olofsson och Karl-Axel Persson och mål-
 ningarna till höger och till vänster om
 scenen av resp. Erik Törning och Hans
 Fagerström

Nedan t. v: Från teaterns foyer

Nedan t. h: Galler i teaterfojern av Erik
 Olson

Samtliga fotografier: Sune Sundahl

SPORTHALL I HALMSTAD

Arkitekt SAR Svante Paulson

Sporthallsbygget föregicks av en het diskussion i både ortspress och å kommunala vädjobanor och kulmine-rade hösten 1953 med protestmöte i Badhusparken i samband med att de första träden i parken fick falla för grävs kopan. Alla syntes vara eniga om önskvärd-heten av hallens tillkomst men det var i valet av tomt meningarna gick starkt isär. Vad oppositionen hade att andraga mot placeringen av hallen i Badhuspar-ken var främst det begränsade utrymme som här stod till buds för parkering och eventuell tillbyggnad. Denna olägenhet skulle om inte förr framkomma när den planerade dragningen av rikstväan genom par-ken blivit genomförd. Många såg nog också med sorg att en del av det vackra bokbeståndet i parken måste fällas. Sporthallskommittén hävdade å andra sidan att plats för sporthallen fanns reserverad å stadsplanen i Badhusparken och att detta läge var betydligt centralare och bekvämare än den av oppo-sitionen angivna platsen. Kommittén ansåg även att talet om parkeringssvårigheter var överdrivet och att det var den planerade vägen genom parken som skul-le komma att förstöra denna och inte sporthallen som sådan. Hur som helst med dessa olika synpunkter så invigdes sporthallen i Badhusparken av Prins Bertil den 25 september 1955.

Det för sporthallen disponibla tomtutrymmet har varit 45×45 m. Yttertrappor ha dock fått förläggas

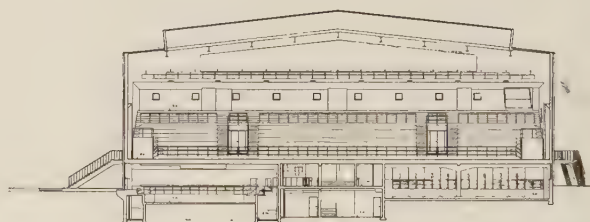
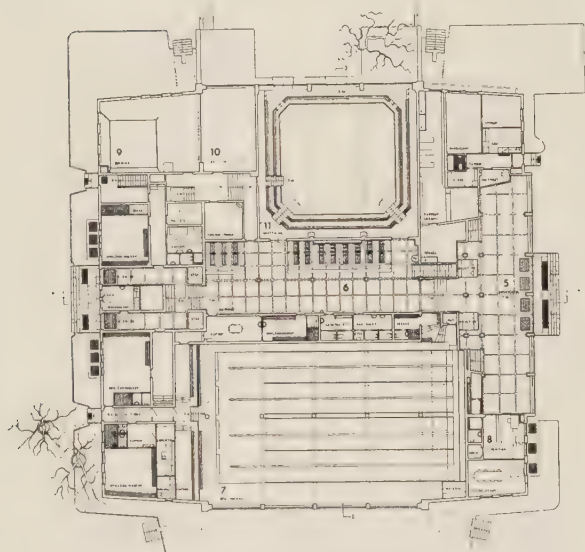
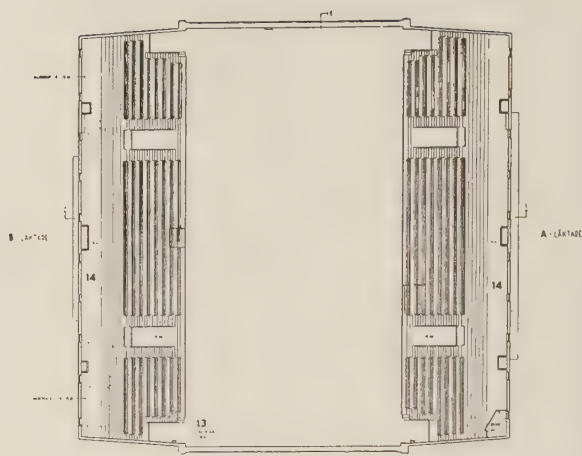
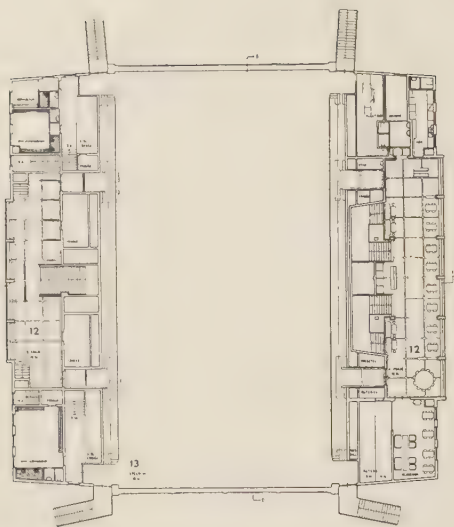
å parkområde. Då tomtarealen helt fått tagas i an-språk för stora spelhallen – A-hallen – med tillhöran-de läktare, har inre kommunikationer och övriga ut-rymmen fått förläggas under A-hallen. Hallen har härigenom fått byggas »på höjden» och erhållit ett flertal våningsplan.

A-hallens båda läktare nås från entréerna genom trappor och foajéer belägna ovan entréerna. Den s. k. A-foajén fyller även en uppgift som serveringslokal. De båda läktarna kan totalt rymma 2 400 personer varav 920 å sittplatser. Vid boxning och dylikt kan beredas plats för 3 700 personer. Hallen har med gott resultat även använts för konsertändamål, myc-ket tack vare att en av kortsidorna gjorts ljudabsorbe-rande genom beklädnad med glasullsmatta och gles träpanel. Golvet i hallen är belagt med slät vinylplast.

B-hallen är belägen i markplanet och närmast av-sedd för brottning. Totala platsantalet, inberäknat ståplatser och extra stolar å nedre golvet, är 350. Golv materialet är ävenledes här slät plast.

Ytterligare större lokaler i sporthallen är bowling-hallen med 8 banor, samt den s. k. C-hallen, belägen i källarvåningen och avsedd som träningslokal för all-män idrott, fotboll och bågskytte. Golvbeläggnin-gen i sistnämnda hall utgöres av en blandning av tegel-mjöl och lera. I byggnaden inrymmer dessutom fem träningslokaler, varav två för boxning, två för bord-tennis samt en för tyngdlyftning. Särskilt läkarerum finnes.

Vinjetten: Huvudentrén, belägen mot söder och återstående delen av Badhusparken (planering ännu ej färdig)

Överst t.h: Plan av våningen 2 tr. Skala 1: 800

Överst t. v: Plan av våningen 1 tr.

I mitten t. h: Sektion

I mitten t. v: Plan av bottenvåningen

Nederst t. v: Plan av källarvåningen

1. boxning 2. bågskytte m. m. 3. bordtennis 4. bordtennis 5. huvudentré 6. kapprum 7. bowlinghall 8. expedition 9. boxning 10. atletik 11. brottnings 12. foajé 13. spelplan (undre och övre del) 14. läktare

Byggnadens fasadmurar är i regel utförda av 25 cm lättbetong och där betong kommit till användning är denna utvändigt isolerad med lättbetong. Fasaderna har putsats i tre färgtoner. Entrépartiet vid huvudentrén har beklänts med ljus marmor. Samtliga bärande innermurar är av betong. Yttertakets över hela byggnaden uppbäres av två betongbalkar, placerade på betongstöd i hörnen av A-hallens spelplansgolvet. Spännvidden å balkarna är 43 m. Sekundärbalkarna är av järn, varav de över spelplansgolvet av dimension Dip 60.

Värmeförsörjningen av byggnaden sker medelst ånga som genom en kulvert från det närbelägna varmbadhuset införes i två varmvattenberedare, placerade i sporthallens källarevåning. Beredarna kunna även uppvärmas å elektrisk väg.

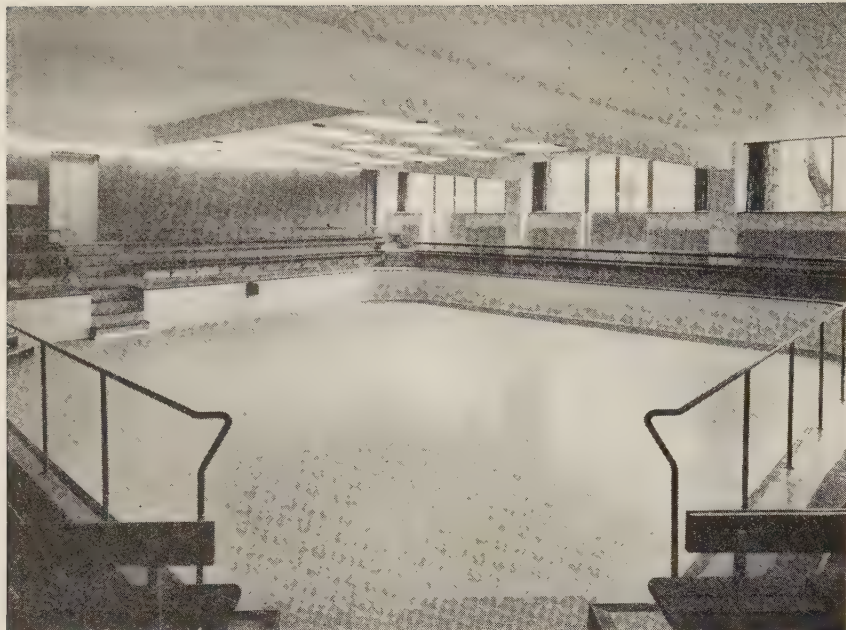
Den konstnärliga utsmyckningen av hallen är, i likhet med vad fallet är med övriga nya offentliga byggnader i Halmstad, av stor omfattning och god klass. Å fasadpartierna vid de båda entréerna har den dansk-svenske konstnären *Vilhelm Bjerke-Petersen* utfört mosaik av Ifö glaserade mosaikplattor och keramikplattor från Rörstrand. Samme konstnär har i bowlinghallens innervägg utfört en dekor i olikfärgad konstputs med något inslag av Ifö mosaik, föreställande ett ruilande »fyrkantigt» klot. Samtliga dessa arbeten är en gåva av AB Skånska Cementgjuteriet. I de båda invändiga trapporna från huvudentrén är konstnären *Sven Jonson*, en av medlemmarna i halm-

T. h: Interiör av A-hallen

Nedan: Interiör av bowlinghallen med Bjerke-Petersens väggdekor

T. v: Interiör av B-hallen avsedd för
brottnig

Nederst: Exteriör mot norr. B-entrén
samt reservutgångar från A-hallen

Samtliga fotografier: Stig Hartman

stadgruppen, sysselsatt med två mosaikarbeten å vardera $2,0 \times 5,60$ m i glasmosaik. Dessa arbeten bekostas av stadens två stora fotbollsklubbar, Bollklubben och Halmia. Eventuellt kommer stadsfullmäktige att anslå medel till ytterligare utsmyckning av hallen eller parken kring denna.

Huvudentreprenör för sporthallen har varit *AB Skånska Cementgjuteriet*. Golvet i A-hallen har utförts av *AB Svensk Golvindustri*, Malmö. Ventilationsanläggningen har utförts av *AB Bahco*, Malmö. Kontrollant har varit ingenjör *Sixten Sköld*, Bröderna Skölds ingenjörbyrå, Halmstad.

Konstruktör för de byggnadstekniska konstruktio-

nerna samt för installationer av värme, vatten och ventilation har varit *Rietz' ingenjörbyrå*, Halmstad. Programmet för elinstallationen har uppgjorts av firma *Ljuskultur* och *Halmstads Elverk*. Planeringen av parken kring byggnaden har utförts av stadsträdgårdsmästaren *John Ahnberg*.

Ritningarna till hallen har uppgjorts å stadsarkitektkontoret i Halmstad varvid jag som synnerligen förtjänstfull medarbetare vid projekteringen haft byggnadsingenjör *Ake Arvidsson* och som medarbetare vid arbetsritningarnas upprättande byggnadsingenjör *Gösta Henriksson* och byggnadsritare *Fridolf Fredriksson*.

SPORTHALL I ESKILSTUNA

Arkitekt SAR Gustaf Lettström

Eskilstuna Sporthall är den första inomhusanläggning, som färdigstälts här i landet efter kriget.

Olika hallkomplex hade sedan ett 10-tal år – med varierande lokalprogram – varit föremål för utredning invid Paul Hedqvists badhus, som blev färdigt 1932. Läget är i och för sig utomordentligt, men tomtmåten var väl knappa för en så stor anläggning och parkeringsytorna omkring begränsade. Under teknad påbörjade redan 1944 skissarbetet tillsammans med Arne Ljung, som då var stadsarkitekt.

Byggnadsprogrammet upptog lokaliteter för nära nog alla inomhussporter. Den stora tävlingsarenan försågs med 2 600 åskådareplatser på läktarna och dessutom får det plats ytterligare ca 1 000 på golvet vid brottnings- och boxningsevenemang. Vid konserter kan beredas plats för max. 3 825 personer.

Tävlingshallen har disponerats för i första hand handboll, tennis och basket under det att träningshallen planerats för handboll, badminton och motionstennis. Även på denna arena skall lösa stoluppställningar kunna arrangeras för mindre tävlingar i brottning, boxning och tyngdlyftning. Från en central upplagring i källaren skall de stapelbara stolarna forslas via en bandtransportör upp till resp. hallplan.

De båda större sporthallsgolven är lagda med genomfärgade gröna 30 × 30 cm polyvinylplastplattor,

DK 725.84 (485 Eskilstuna)

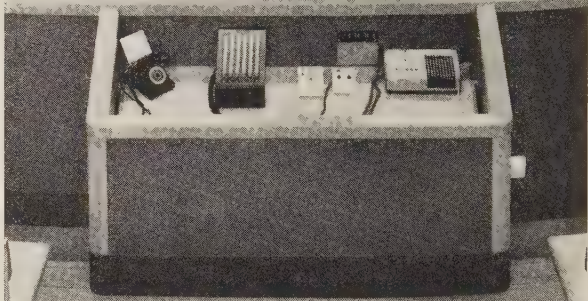
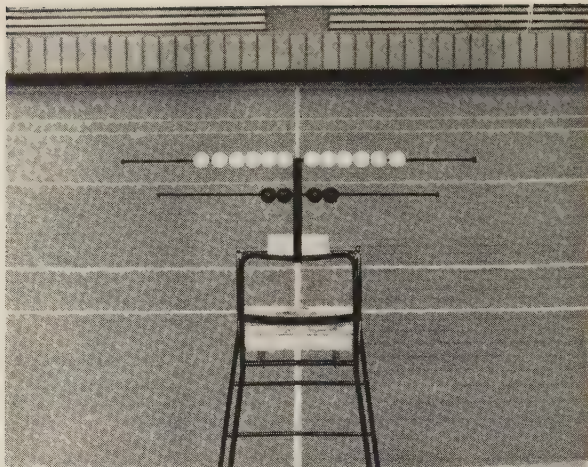
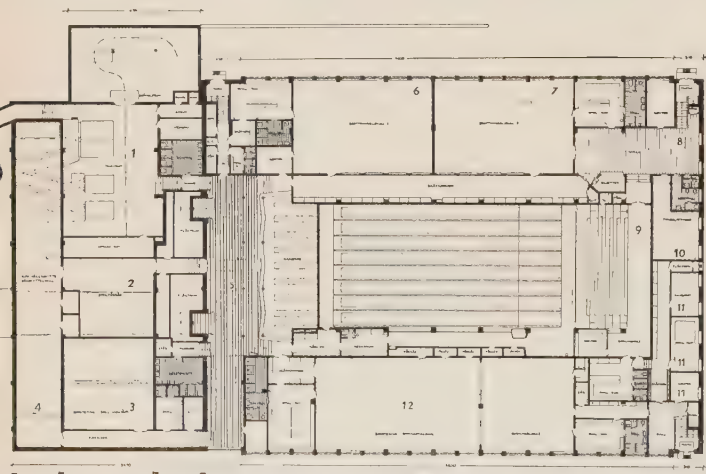
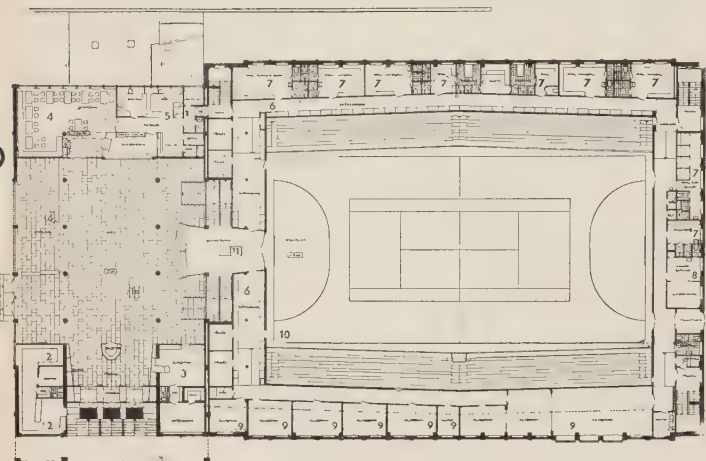
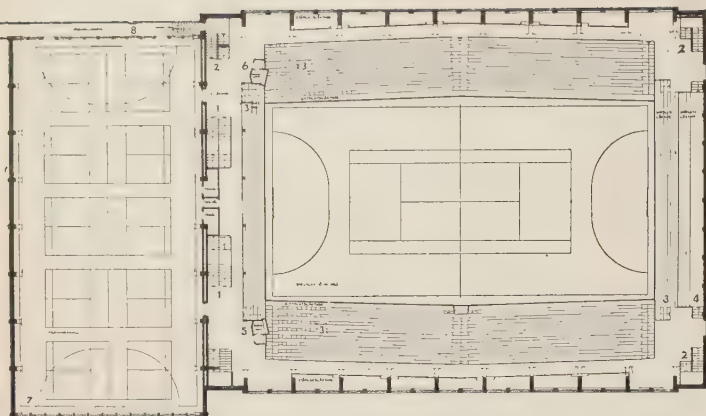
med en mönstrad yta med axiala, på basen ställda ca 2 mm höga avrundade pyramider. Den ger ett gott stöd för foten och möjlighet till snabba förflyttningar. På fullkomligt jämn yta suger sig en rågummisula fast ganska betänkligt med svåra vristpåkänningar. Vid stoluppställning på spelytorna behöver inga extra underlagsskivor läggas ut som skydd.

På den sydöstra, 40 m långa och 4 m höga sidofasaden, har fönstren glasats med s. k. termoluxglas. Det infallande solljuset splittras helt och hållet, varför dyra och svårlösta gardinproblem kunnat undvikas.

Glasbetongen i träningshallens gavelväggar splittar även det infallande solljuset nära nog fullkomligt, varefter ljusstrålarna dirigeras upp mot taket i 45° vinkel, varför salen får en mycket jämn allmänbelysning.

Träningshallen är i huvudsak avsedd för handbollsträning, varför lysrörsarmatur installerats efter samma principer som i tävlingshallen med rören fasförskjutna så att periodantalet blir 150 och ljusstyrkan ca 150 lux 1 m över golv.

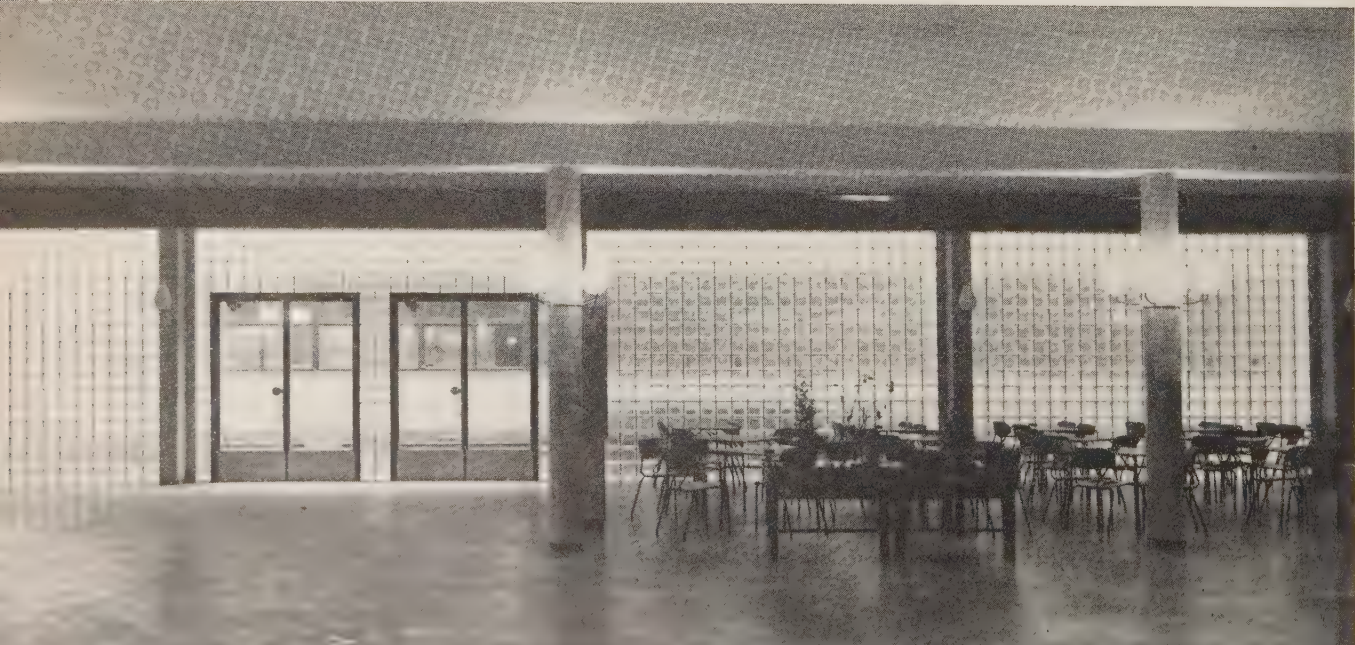
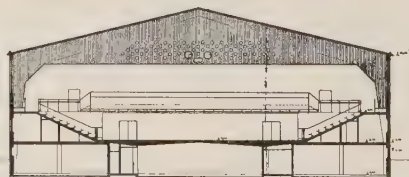
Badmintonbelysningen har enligt anglosachsiskt mönster arrangerats med hissbara stora cocoonplastbollar med vardera 2 st. 1 000-wattslampor, som placeras mellan banorna och ca 1 m över nätöverkant. Största ljusstäthet koncentreras till nätet där ett precisionsspel äger rum i ett något lugnare tempo.

Överst t. v: Överplan. Skala 1:800. 1. huvudtrappa 2. trappa till övre läktaren 3. läktare-sittplats 4. läktare-ståplats 5. radiohytt 6. manöver i speakerhytt 7. träningshall

I mitten t. v: Bottenplan. Skala 1:800. 1. Stora foyern 2. sportbutik 3. expedition-intendent 4. restaurang-barserv. 5. restaurangkök 6. skåpkorridor 7. omklädn.rum 8. massage, sjukrum, ljusbehandl. 9. klubbrum 10. centercourt 11. stoltransportör

Nedan t. v: Källarplan. Skala 1:800. 1. panncentral (dim. även för närliggande kvartersbebyggelse) 2. stolförråd 3. bollningsrum, bord-tennis 4. korthålls- och bågskytte 5. garderob 6. brottning 7. brottning 8. foyer 10. tyngdlyftning 11. klubbrum 12. gymnastik-bord-tennis-boxning 9. bowlinghall

T. h: Från bowlinghallen

Överst t. h. på föregående sida: Domarbord för tennis

Nederst på föregående sida: Från stora foyern med restaurant och bar-servering

Byggnadskropparna är utförda med bärande stomme av betong med ytterväggar av lättbetong resp. fasadtegel och yttertak av armerade Siporexplattor. Betongstommarna är utförda som treledsbågar och med en spännvidd av 40 m över tävlingshallen och 21 m över träningshallen. Bjälklaget över bowlinghallen är utformat som en plattram med en spännvidd av 14 m för att klara 8 st. bowlingbanor i bredd utan pelare. Sittplatsläktarna vid tävlingsbanans långsidor är upphängda i betongbalkar med en största spännvidd av 18 m.

Undergolvet i tävlingshallen består av ca 5 cm sand i vilka utlagts konisk läkt beklädd på undersidan med $\frac{1}{2}$ " porös träfiberplatta. På läkten har spikats 20 mm furulamell vilken efter avslipning belagts med $\frac{3}{16}$ " hård träfiberplatta. På detta underlag har Holmsunds sporthallsplatta klistrats.

Anläggningskostnaderna – byggnadsentreprenaden, målning, vvs och el. – exklusive utökad panncentral

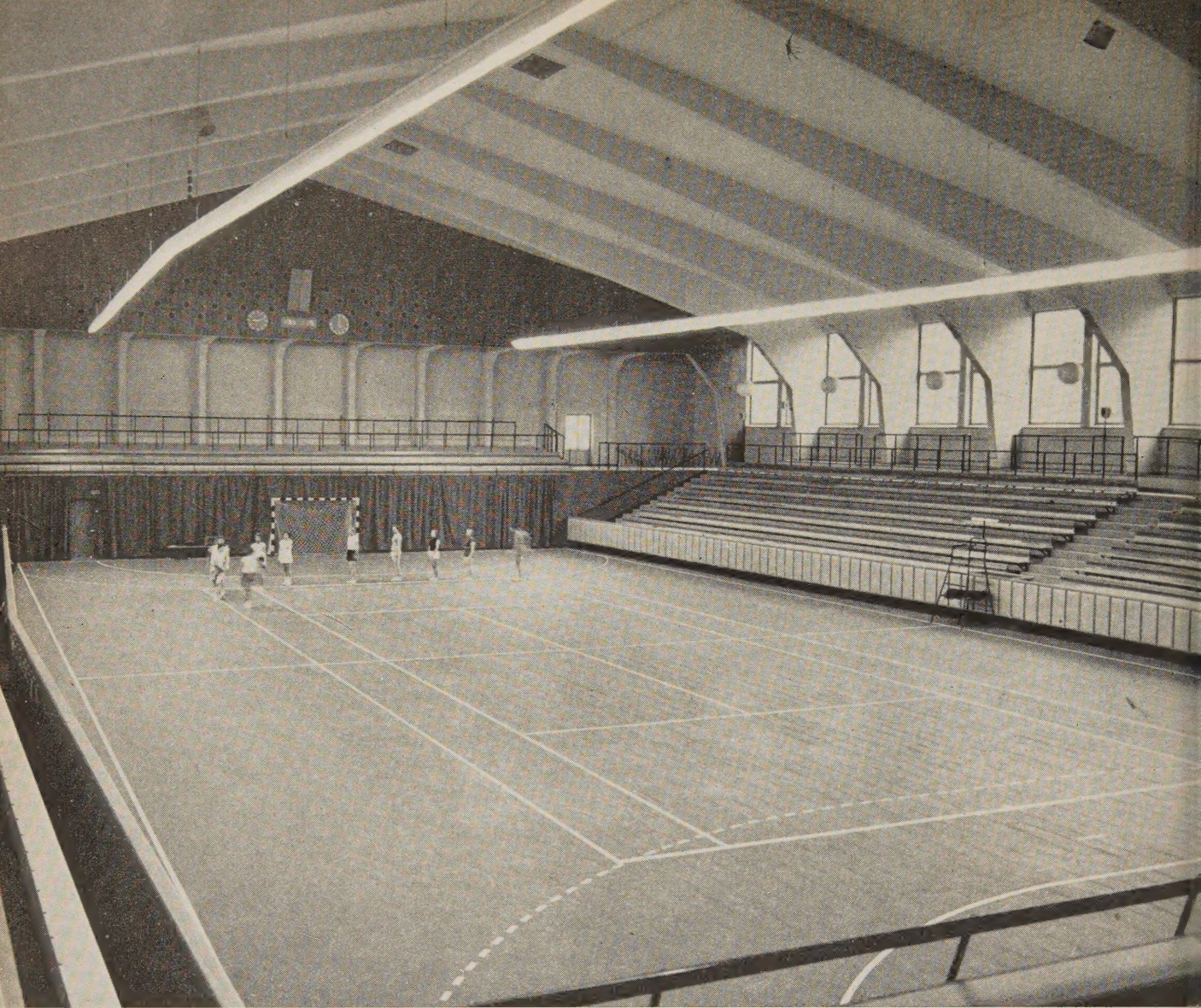
för angränsande kvartersbebyggelse – utgjorde 3 500 000 kr. Med en byggnadsvolym av 49 000 m³ blir kubkostnaden ca 71 kr. Inventarier och sportutrustning kostade ca 300 000 kr.

För de statiska konstruktionerna har *Jacobson & Widmark* svarat genom civilingenjör *Folke Jacobson* med ingenjör *John Karlsson* som medarbetare.

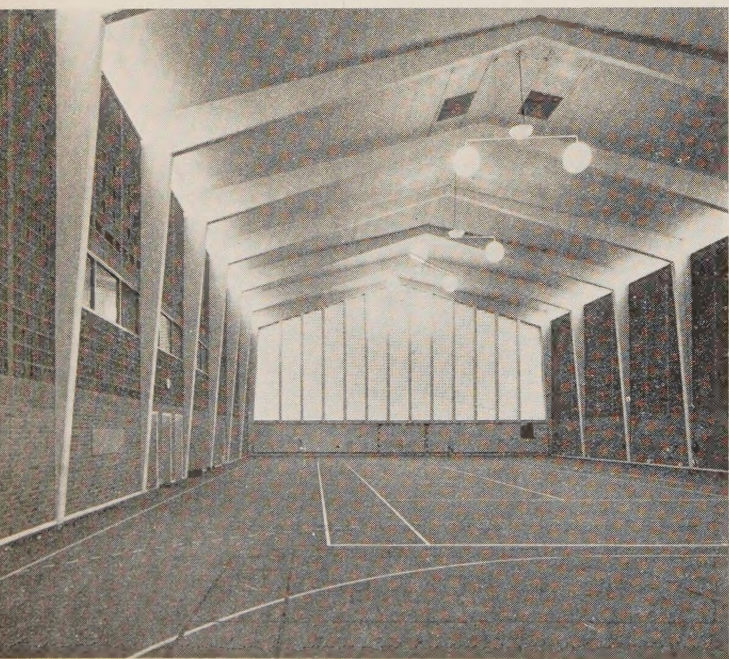
Värme-, ventilations- och sanitetsprogrammet har uppgjorts av *W. Anderssons Konstruktionsbyrå* och den elektriska anläggningen har projekterats av *Elektriska Prövningsanstalten*.

Huvudentreprenör för byggnadsarbetena: Byggnadsfirman *Mauritz Larsson*. Entreprenör för värme och sanitet: *Eskilstuna Rör*. Entreprenör för ventilationen: *AB Valva*. Entreprenör för el. installationen: *Eskilstuna Stads Elverk*.

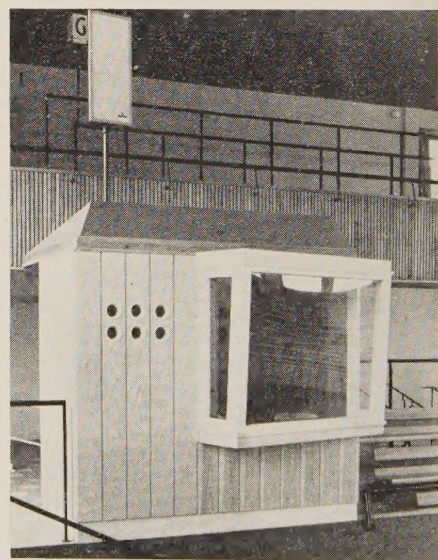
Mina medhjälpare på kontoret, som nedlagt ett utomordentligt gott arbete, har varit byggnadsingenjörerna *Sture Billhed* och *Bernt Sahlström*.

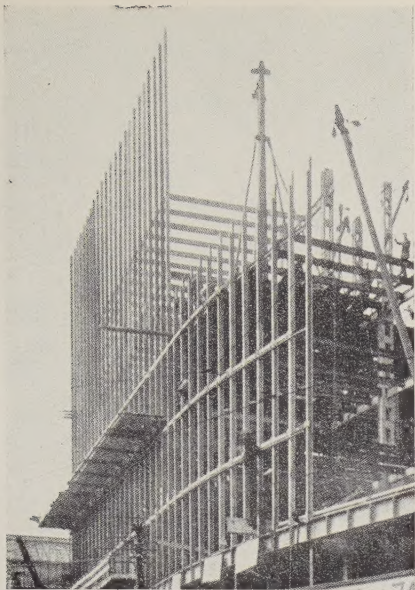
Ovan: Interiör från stora tävlingshallen

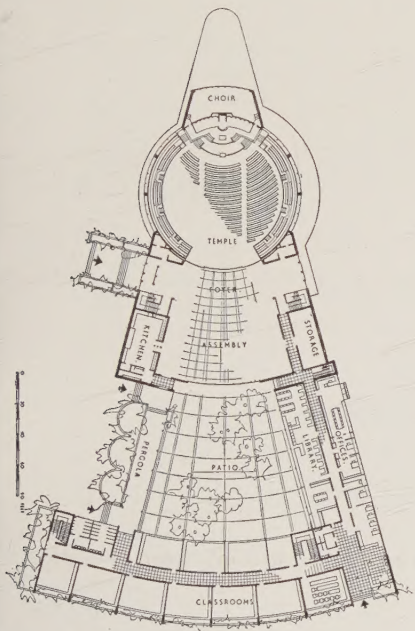
Samtliga fotografier: Sten Vilson

Ovan: Radiohytt
T. v: Interiör av träningshallen

Columbushuset, kontorsbyggnad vid Potsdamerplatz, Berlin 1931. Övan byggnadsstommen under uppförande och till höger exteriör

fattiga land i dess självhävdelse hade att erbjuda honom.

M. flyttade sedermera till Förenta Staterna. Där omfattade hans fortsatta verksamhet i huvudsak kongregationer och synagogor. Den spekulativa oberördheten är dock lika påfallande som i början av M:s verksamhet. Som bekant förbjuder den bibliska hebreiska statens järnhårda konstitution »att göra sig något beläte, som är en bild vare sig...» etc. (populärt kallat åttonde budet), varigenom den konstnärliga behandlingen av interiörer begränsas. Visserligen har M. med stor auktoritet eliminerat det evigt moriska i den judisk klerikala ar-

Tempel och community centre för en kongregation i Cleveland Ohio 1946—52. Till vänster botenplan och nedan första idéskissen

kitekturens formspråk, men, enligt vad jag kan bedöma av publikationen, har han aldrig försökt att återföra tankarna till primitiva religioners ursprungliga gruppmystik eller ens, vilket säkerligen bättre skulle ha tilltalat hans uppdragsgivare, lyckats skapa nya, verk samma teatraliska effekter.

Fotografierna i boken synes en aning tendentiösa med tonvikt på förvrängda perspektiv. Någon levande människa förekommer varken på något exteriör- eller interiörfotografi.

Typografien är Hills sedvanliga.

Georg Varhelyi

NY ENGELSK LITTERATUR

A General History of Architecture av Bruce Allsopp. Pitman & Sons, London 1955

Kortfattad översikt tillägnad »dem som tro att arkitekturen är anbringandet av dekoration på konstruktionen».

Chest Clinic Design. NAPT, London 1956

Engelsk tuberkulosvård. Lungklinikens funktioner och planering. Bilagor omfattande bl. a. inventarieförteckningar och schemaplaner.

Building Technique av Edwin Gunn. Iliffe Ltd, London 1955

Omtryck av en lärobok i småhuskonstruktion. Ursprungligt utgivningsår 1939

Modern Brickmaking av Alfred B Searle. Ernest Benn Ltd. London 1956
Den engelska tegelindustrins material och metoder.

Contemporary Sculpture av Carola Giedion-Welcker. Faber & Faber, London 1956

Bildverk försett med korta biografier och bibliografi.

The Art and Architecture of China av L Sickman och A Soper. Penguin Books 1956

Typverk ingående i den fortlöpande utgåvan av The Pelican History of Art.

Basic Design Temperatures for Space-heating. HMSO, London 1955

Behandlar speciellt värmebehovet med hänsyn till klimatet i olika delar av England.

Old London Churches av Elizabeth & Wayland Young. Faber & Faber, London 1956

Uppslagsverk över Londons kyrkor före 1830. Även en del frikyrkor har medtagits.

INKOMMEN LITTERATUR

Nedanstående böcker har insänts till tidsskriften för omnämnande eller recension och försäljes genom AB Byggmästarens förlag endast där så direkt anges.

Tempelbygge för protestanter av Per Gustaf Hamberg. Arkitekturhistoriska studier i äldre reformert och evangelisk-luthersk miljö. Svenska kyrkans diakonistyrelses bokförlag, Stockholm. Uppsala 1955. 255 sid. Rikt illustrerad. Pris 60 kr. Inb. 68 kr

DIVERSE

Solur av ny konstruktion

1948 utgavs en serie solur för studier av sol och skugga på modeller av stadsplaner, hus, rum och byggnadsdetaljer. Denna serie var begränsad till något hundratal exemplar och den är nu slutsåld. På senaste tid har det varit ytterligare efterfrågan på dem och en ny serie har startats. Dessa har en något annan konstruktion än de föregående, hopsättningsarbetet överlätes åt köparen. I gengäld är de billigare, de kan beställas genom att insätta 5 kronor på postgiro 529 56, Firma Solarium, G Pleijel och Co, Hägersten. Man får då ett pappersblad ur vilket ett solur kan klippas ut och klistras ihop. Det blir ett lätt solur i papper 7,5 x 7,5 x 1,5 cm. Det kan fästas på modellen med några knappnålar runt kanten. Solurets lätthet gör att det inte ramlar bort ens om man vänder modellen upp och ner. Runt solurets kant finns en beskrivning över dess användning, på dess undersida finns uppgifter om korrektionen och giltighetsområde.

Detta solur användes precis som det föregående, se Byggmästaren nr 12, 1948. Ännu finns det endast för 60:de breddgraden med giltighet mellan 59:de och 61:sta breddgraderna. Så småningom kommer solur även för de andra breddgraderna.

Gunnar Pleijel

AVGJORDA TÄVLINGAR

Stadsbibliotek i Härnösand

Tävlingen om stadsbibliotek samt stadsplan för norra delen av Mellanholmen m. m. i Härnösand har avgjorts. Vid tävlingstidens utgång hade 78 förslag inkommit.

Första pris, 10 000 kronor, har tilldelats förslaget »Björk och bok» av arkitekt SAR Nils Lönnroth, Stockholm, med arkitekt MAA Jörgen Michelsen som medarbetare. Andra pris, 5 000 kronor, tilldelades förslaget »Mitt i strömmen» av arkitekt SAR Gunnar Lené, Stockholm, med ingenjörerna Hans Franzén och Yngvar Björck som medarbetare. Tredje pris, 5 000 kronor, gick till förslaget »Carina» av arkitekt Joel Holger, Mölndal.

Tre förslag antogs till inköp: första inköp, 5 000 kronor, för förslaget »Boklåda» av arkitekt SAR Georg Varhelyi, Stockholm. Andra inköpet, 3 000 kronor, för förslaget »Gröna ön» av arkitekt J R Benckert, Solna, och arkitekt SAR Hans Lunding, Stocksund. Tredje inköpet, 2 000 kronor, för förslaget »Totalitet» av arkitekt Per Ake Friberg, Hälsingborg.

Prisnämnden utgjordes av professor Uno Åhrén, arkitekt SAR Jan Wallinder, arkitekt SAR Nils Tesch, länsarkitekt Stig Elmqvist, byggnadsnämndens ordf. B Granholm, drätselkammarens ordf. Carl Ohlson, drätselrådets ordf. A Olsson och biblioteksstyrelsens ordf. Sven Wallmark.

Läroverk i Norrtälje

Tävlingen om nytt läroverk i Norrtälje har nu avgjorts. Vid tävlingstidens utgång hade 47 förslag inkommit.

Prisnämnden har beslutat utdela följande pris och inköp: 1:a pris, 12 000 kr, till förslag »KASA» av arkitekt SAR Jan Ericsson, Torgny Gynnerstedt och Bengt Ågren, Stockholm-Vällingby; 2:a pris, 8 000 kr, till förslaget »Så får det bli» av arkitekter SAR Wilhelm Boijesen och Dag Elfvergren, Stockholm; ett 3:e pris, 5 000 kr, till förslaget »Hå» av arkitekter Bo Larsson, Stockholm och Håkan Öberg, Bromma; ett 3:e pris, 5 000 kr, till förslaget »Vega» av arkitekter SAR Bertil Falck och Gunnar Nordström, Stockholm, med byggnadsingenjör Erik Smas som medarbetare; inköp, 2 500 kr, till förslaget »Fimbul 56» av arkitekter SAR Tore Axén och Bengt Hårlin, Stockholm; inköp, 2 500 kr, till förslaget »mamma mia.» av arkitekter Werner Herde och René Pfenninger och arkitekt SAR Gösta Nordin, Stockholm; inköp, 2 500 kr, till förslaget »Ringdans» av arkitekt SAR Lennart Illerstad, Stockholm-Vällingby; och inköp, 2 500 kr, till förslaget »Visa» av arkitekt SAR Lars Arborelius, Örebro.

Prisnämnden har på det varmaste tillstyrkt att förslaget »KASA», som från pedagogisk, arkitektonisk och ekono-

misk synpunkt på ett synnerligen tjänstfullt sätt löst tävlingsuppgiften, lägges till grund för utförande.

Prisnämnden har utgjorts av stadsarkitekten i Norrtälje, arkitekt SAR Harry Egler, riksdagsman Laur Franzon, professor Paul Hedqvist, rektor Gunnar Segerberg, drätselkammarens ordf. köpman E G Svensson och arkitekt SAR Lennart Uhlén.

Inbjuden tävling om nybyggnad för Förenade-Framtiden i kv. Tritonia, Stockholm

Vid tävlingstidens utgång hade fyra förslag inkommit.

Prisnämnden förordade att förslaget »Three Townia» av arkitekter SAR Stig Ancker, Bengt Gate och Sten Lindegren med arkitekt Lennart Gustafsson som medarbetare skulle läggas till grund för fortsatt bearbetning.

Övriga inbjudna var arkitekt SAR Carl Nyrén med arkitekt SAR Jan-Erik Egnell och arkitekt Bertil Engstrand som medarbetare samt arkitekt SAR Gustaf Lettström.

Prisnämnden utgjordes av arkitekt SAR Hakon Ahlberg, försäkringsdirektör Folke Booberg och stadsbyggnadsdirektör Göran Sidenblad.

UTLYSTA TÄVLINGAR

Möbeltävling

»Neuen Gemeinschaft für Wohnkultur» i Stuttgart och »Sozialwerk für Wohnung und Hausrat» i Baden-Baden har utlyst en tävling för möbelarkitekter bosatta i Europa. Tävlingen omfattar sitt- och liggmöbler, bord av olika typer, småmöbler, fritt uppställda skåpmöbler och kombinationsmöbler. Möblerna är avsedda att tillverkas i stora serier som »WK-Möbel» eller »WKS-Möbel». Den förra typen kan vara något mera påkostad, medan den senare framförallt skall vara billig och utrymmesbesparande.

Program kan rekvireras från »Neuen Gemeinschaft für Wohnkultur eV», Abt. WK-Pressestelle, Stuttgart N, Birkenwaldstrasse 124, Tyskland. Tävlingstiden utgår den 18 oktober, och i vardera gruppen utdelas ett första pris på 5 000 DM, andra pris 3 000 DM och tredje pris 2 000 DM.

Uppgift	Inlämn.-tid	Se Byggm.
Kölner-domens omgivning	31 aug. 1956	Nr A 2 56 sid. X
Sim- och idrottshall samt ungdomsgård i Fagersta	21 sept. 1956	Nr A 4 56 s. XI
Försäkringshus i Oslo	15 okt. 1956	Nr A 4 56 s. XX
Stadsplan för stadsdelen Sättra i Gävle	15 okt. 1956	Nr A 3 56 s. XVI

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar